

02-06-2014	(असुधारित प्रत / प्रसिद्धीसाठी नाही)	A
NTK/		११:००
02-06-2014	(असुधारित प्रत / प्रसिद्धीसाठी नाही)	A-1
NTK/ KTG/ D/		11:00

(सभापतीस्थानी माननीय सभापती)

(अधिवेशनाचा शुभारंभ "वंदे मातरम्" या गीताच्या समूह गायनाने झाला.)

पृ.शी./मु.शी.: तोंडी उत्तरे

पुणे येथील मुळा - मुठा नदीचे झालेले प्रदूषण

- (१) * ४९७०८ श्री.शरद रणपिसे, श्री.संजय दत्त, डॉ.सुधीर तांबे, श्री.अशोक उर्फ भाई जगताप : सन्माननीय पर्यावरण मंत्री पुढील गोष्टींचा खुलासा करतील काय :-
- (१) पुणे येथील भीमा नदीच्या उगमापासून प्रदूषण सुरु असून मुळा - मुठा ही नदी मैलावाहक बनली आहे, तसेच पाणलोट क्षेत्रानजीकच्या गावांचा कचरा आणि सांडपाणी थेट धरणातील पाण्यात मिसळत असल्याने पुणेकरांना दूषित पाणी प्यावे लागत असल्याची बाब माहे जानेवारी, २०१४ मध्ये वा त्या दरम्यान निदर्शनास आली, हे खरे आहे काय,
- (२) असल्यास, याबाबत शासनाने चौकशी केली आहे काय,
- (३) असल्यास, पुण्यातील नद्यांना त्यांचे मूळस्वरूप प्राप्त करून देण्याकरिता उपाययोजना करण्याबाबत शासनाने कोणती कार्यवाही केली वा करण्यात येत आहे,
- (४) नसल्यास, याप्रकरणी होणा-या विलंबाची कारणे काय आहेत ?
- श्री. संजय देवतळे :** (१) हे खरे नाही, पुणे शहराला खडकवासला धरणातून प्रक्रिया करून पाणी पुरवठा केला जातो.
- (२), (३) व (४) बाबत.
- तथापि, नद्यांचे प्रदूषण कमी करण्याकरिता राज्य शासनाने दि.१.३.२०१४ च्या शासन निर्णयान्वये राज्य नदी संवर्धन योजना लागू केली असून यामध्ये नद्यांचे नागरी सांडपाणी व घनकचरा यामुळे होणारे प्रदूषण रोखण्यासाठी उपाययोजना समाविष्ट आहेत.

श्री.संजय दत्त : सभापती महोदय, मला नम्रपणे आपल्या निदर्शनास आणावयाचे आहे की, शासनाने या प्रश्नाला दिलेले उत्तर योग्य नाही. भीमा नदीच्या पात्रामध्ये उद्योगधंद्यांचे रसायनयुक्त सांडपाणी आजही सर्रासपणे सोडले जात आहे. या नदीच्या पात्रातील खालच्या बाजूस मृत माशांचा ढीग साचलेला आहे.

मंत्र्यांचा परिचय करून देण्याबाबत

श्री.दिवाकर रावते : सभापती महोदय, वास्तविक पाहता प्रश्नोत्तराच्या तासामध्ये हरकतीचा मुद्दा उपस्थित केला जात नाही. परंतु आजच्या कामकाज पत्रिकेवर मंत्र्यांचा परिचय ही बाब दर्शविलेली आहे. ज्या मंत्र्यांचा परिचय सभागृहाला करून दिला जाणार आहे ते मंत्री महोदय हरविले आहेत का, ते सापडत नाहीत का ? त्यांचा शपथविधी रखडलेला आहे का, आपणही आम्हाला मार्गदर्शन केलेले नाही.

सभापती : हा विषय माझ्या निदर्शनास आलेला आहे. तथापि, विधानसभेच्या सभागृहामध्येही मंत्र्यांचा परिचय होणार आहे. संबंधित मंत्री महोदय सभागृहात उपस्थित होईपर्यंत सभागृहाचा वेळ वाया जाऊ नये म्हणून प्रश्नोत्तराच्या तासानंतर मंत्री महोदयांची सभागृहाला ओळख करून देण्यात येईल.

NTK/ KTG/ D/

तारांकित प्रश्न क्रमांक - 49708 (चर्चा पुढे सुरु)

श्री.संजय दत्त : सभापती महोदय, प्रत्यक्षात पुरावे असताना पाणी प्रदूषित होत नाही असे म्हणणे योग्य नाही. या निमित्ताने मला दोन प्रश्न विचारावयाचे आहेत. उत्तरामध्ये असे नमूद केले आहे की, "पुणे शहराला खडकवासला धरणातून प्रक्रिया करून पाणी पुरवठा केला जातो." या केंद्रातून किती टीएमसी पाण्यावर प्रक्रिया केली जाते व पुणे शहराला किती टीएमसी पाणी पुरवठा केला जातो ? त्याचप्रमाणे उत्तरात असेही नमूद केले आहे की, "नद्यांचे प्रदूषण कमी करण्याकरिता राज्य शासनाने दिनांक 1.3.2014 रोजीच्या शासन निर्णयान्वये राज्य नदी संवर्धन योजना लागू केली असून यामध्ये मुळा-मुठा या नद्यांचे नागरी सांडपाणी व घनकचरा यामुळे होणारे प्रदूषण रोखण्यासाठी उपाययोजना समाविष्ट आहेत." माझ्या माहिती प्रमाणे उत्तरात नमूद केलेली उपाययोजना अद्याप लागू झालेली नाही, ती केव्हापासून सुरु होणार आहे ?

श्री.संजय देवतळे : सभापती महोदय, पुणे शहराची लोकसंख्या जवळपास 40 लाख इतकी आहे. खडकवासला धरणातून पुणे महानगरपालिकेसाठी दररोज 1050 टीएमसी पाणी पुरवठा केला जातो. या महापालिकेच्या क्षेत्रामध्ये 9 जलशुद्धीकरण केंद्रे आहेत. त्यांच्या माध्यमातून पाण्याचे शुद्धीकरण करून बंद पाईप लाईनद्वारे पुणे शहराला पाणी पुरवठा केला जात आहे. तसेच पुणे शहराच्या माध्यमातून साधारणपणे 700 एमएलटी सांडपाणी तयार होते. त्यापैकी फक्त 567 एमएलटी सांडपाण्यावर प्रक्रिया केली जाते, म्हणजे 75 टक्के सांडपाण्यावर प्रक्रिया करून त्या पाण्याचा पुरवठा केला जातो. पुणे शहरासाठी खडकवासला धरण हा स्रोत असल्यामुळे व त्या पाण्याचे शुद्धीकरण त्या शहराला शुद्ध पाणी पुरवठा केला जात आहे.

डॉ.नीलम गोहे : सभापती महोदय, पुणे व पिंपरी-चिंचवड या परिसरात प्रदूषण होत आहे. त्याचा फटका पुणे शहराच्या जवळपास असलेल्या शहरानांच बसतो असे नाही तर उजनी धरणाच्या परिसरातील गावांचेही पाणी प्रदूषित झालेले आहे. पुणे महानगरपालिका व पिंपरी-चिंचवड महानगरपालिका या दोन्ही महानगरपालिकांद्वारे सर्व सांडपाण्यावर प्रक्रिया करूनच ते पाणी नदीत सोडले जाते काय, नसेल तर ते काम कधीपर्यंत सुरु होणार आहे ?

श्री.संजय देवतळे : मी आताच सांगितल्या प्रमाणे पुणे शहराच्या माध्यमातून 744 एमएलडी सांडपाणी निर्माण होते, त्यापैकी 567 एमएलडी पाण्याचे शुद्धीकरण होते. पुणे शहराच्या बाबतीत

NTK/ KTG/ D/

ता.प्र.क्र.49708.....

श्री.संजय देवतळे....

700 कोटी स्मयांचा प्रस्ताव राष्ट्रीय नदी कृती आराखड्याद्वारे राज्य शासनाच्यावतीने केंद्र शासनाकडे पाठविलेला आहे. त्या प्रस्तावाला तत्वतः मंजूरी मिळालेली आहे. केंद्र शासनाकडून वित्त पुरवठा झाला तर त्यातून पुढील 30 वर्षात होणारी लोकसंख्येची वाढ व आता असलेली पाणी पुरवठा क्षमता याचा विचार करून ते काम केले जाणार आहे. तसेच तेथे 177 गावे आहेत. त्यापैकी 70 गावांमध्ये पिण्यास अयोग्य असलेले पाणी आढळलेले आहे. त्या दृष्टीकोनातून पिंपरी-चिंचवड व पुणे महानगरपालिकेने 5-5 कोटी स्मये जिल्हा परिषदेमध्ये जमा केले आहेत. त्यातून काही गावांमध्ये आरओ यंत्रणा उभ्या केल्या आहेत. बाकी गावात आरओ यंत्रणा उभ्या करण्याचे काम सुरु आहे, 37 गावांमध्ये पर्यायी शुध्दीकरण योजना करण्यात आलेल्या आहेत.

श्रीमती दिप्ती चवधरी : सभापती महोदय, गेल्या 5 वर्षांपासून सांडपाण्यावर प्रक्रिया करण्याचा 800 कोटी स्मयांचा प्रस्ताव प्रथम राज्य शासनाकडे व त्यानंतर केंद्र सरकारकडे पाठविलेला आहे. मंत्री महोदयांनी आताच सांगितले आहे की, त्या प्रस्तावाला तत्वतः मंजूरी मिळालेली आहे. गेली अनेक वर्षे हा प्रकल्प रखडलेला आहे. या प्रकल्पासाठी केंद्र सरकार, राज्य सरकार व महानगरपालिकेचा सहभाग असणार आहे. त्यानुसार राज्य शासनाने या प्रकल्पासाठी काही आर्थिक तरतूद केली आहे का, हा प्रकल्प केव्हा मार्गी लागणार आहे, पुणे महानगरपालिकेच्या हद्दीत नव्याने 23 गावांचा समावेश केल्याचे आम्ही ऐकत आहोत. पुणे शहरातील नागरिकांचे प्रश्न मार्गी लागत नाहीत. त्यासाठी शासनाने काही नियोजन केलेले आहे काय, मंत्री महोदयांनी सांगितले आहे की, पुढील 30 वर्षांसाठी व्यवस्था केली जाणार आहे. या व्यवस्थेत नवीन 23 गावे समाविष्ट आहेत काय, या 23 गावांचा प्रश्न शासन कसा सोडविणार आहे, मुंबई महानगरपालिकेचे 30 हजार कोटी स्मयांचे बजेट आहे. एवढे मोठे बजेट असतानाही मुंबई शहराचे प्रश्न मार्गी लागत नाहीत. पुणे महानगरपालिकेचे केवळ 3 हजार कोटी स्मयांचे बजेट असताना शहराचे प्रश्न कसे मार्गी लागणार, हे प्रश्न मार्गी लागण्यासाठी शासन आर्थिक तरतूदीचे नियोजन करणार आहे काय ?

श्री.संजय देवतळे : सभापती महोदय, आताच सांगितल्या प्रमाणे शासनाने 772 कोटी स्मयांचा राष्ट्रीय नदी कृतीचा प्रस्ताव पाठविलेला होता. त्यांनी सर्व निकषांच्या आधारे 638 कोटी स्मयांचा प्रस्ताव किंवा टीपीआर तत्वतः मंजूर केलेला आहे.

नंतर श्री.शिगम

या बाबतीत महानगरपालिका आणि राज्य शासन केन्द्राकडे पाठपुरावा करित आहे. या योजनेमध्ये महानगरपालिकेचा 30 टक्के आणि केन्द्र शासनाचा 70 टक्के हिस्सा आहे. पुणे महानगरपालिकेमध्ये 34 गावे नव्याने समाविष्ट झालेली आहेत. त्यामुळे लोकसंख्या 10 लाखापेक्षा जास्त झालेली आहे. मी मघाशी सांगितल्या प्रमाणे गावागावातून आरओ ट्रिटमेण्ट प्लॅण्ट बसविण्यासंबंधी कार्यवाही सुरु केलेली आहे. जवाहरलाल नेहरु नागरी पुनरूत्थान अभियान, तसेच नगरविकास विभाग आणि महानगरपालिकेच्या विविध योजना राबविण्याच्या बाबतीत सूचना देण्यात आलेल्या आहेत.

श्री. हेमंत टकले : हा पुणे शहराचा प्रश्न आहे. तेथील नदीच्या दूषित पाण्यावर प्रक्रिया करण्यासंबंधी माननीय मंत्री महोदय उत्तर देत आहेत. गेल्या आठवड्यामध्ये पुणे महानगरपालिकेची हद्द वाढ झाल्यामुळे राज्यातील सर्वात मोठ्या महानगरपालिकांमध्ये पुणे महानगरपालिका गणली जाणार आहे. पुणे महानगरपालिकेचे क्षेत्र वाढत असताना पुणे महानगरपालिकेच्या आधीच्या क्षेत्रातील पाण्याचे प्रदूषण रोखण्याकरिता ज्या काही उपाययोजना करण्यात येणार आहेत त्यांची तीव्रता हद्द वाढीमुळे कमी होईल. याकडे प्रदूषण नियंत्रण मंडळ बघत असले तरी हे प्रदूषण रोखण्याकरिता दुस-ऱ्या काही पर्यायाचा अवलंब करता येऊ शकेल का या दृष्टीने विचार केला तर हा प्रश्न सुटू शकेल. 70 टक्के प्रदूषण रोखले आणि 30 टक्के प्रदूषण चालू ठेवले तर त्याचे परिणाम 100 टक्के लोकांवर होतात. तेव्हा प्रदूषण रोखण्याचे उपाय 70 टक्के करून चालणार नाहीत तर ते प्रदूषण झिरो टॉलरन्स लेव्हलवर आणले पाहिजे. त्यादृष्टीने शासन काय उपाययोजना करणार आहे ?

श्री. संजय देवतळे : पुढील 30 वर्षांमध्ये होणारी वाढ गृहीत धरून हा प्रकल्प राबविण्यात येणार आहे. 638 कोटी खर्चाचा टीपीआर आहे. या प्रकल्पाला माननीय मुख्यमंत्र्यांनी देखील मान्यता दिलेली आहे. महानगरपालिकेने आपल्या निधीतून 40 टक्के रक्कम ही सांडपाणी आणि सिव्हरेज यासाठी ठेवली पाहिजे अशा सूचना महानगरपालिकांना देण्यात आलेल्या आहेत.

**राज्यभरातील वैद्यकीय शिक्षण विभागाच्या ३९ सरकारी रुग्णालयातील
२५०० चतुर्थश्रेणी कर्मचा-यांना सेवेत कायम करण्याबाबत**

(२) * ५००५५ श्री.दीपकराव साळुंखे-पाटील, श्री.जयवंतराव जाधव, श्री.अनिल भोसले, श्री.धनंजय मुंडे, श्री.सतिश चव्हाण, श्री.विनायकराव मेटे, श्री.हेमंत टकले, श्री.किरण पावसकर : सन्माननीय वैद्यकीय शिक्षण मंत्री पुढील गोष्टींचा खुलासा करतील काय :-

- (१) राज्यभरातील वैद्यकीय शिक्षण विभागाच्या सुमारे ३९ सरकारी रुग्णालयातील २५०० चतुर्थश्रेणी कर्मचा-यांना सेवेत कायम करण्यात यावे या मागणीसाठी दि.२७ जानेवारी, २०१४ रोजी राज्यभर निदर्शने व आंदोलने केली, हे खरे आहे काय,
- (२) असल्यास, उक्त मागणीच्या अनुषंगाने शासनाने कोणती कार्यवाही केली वा करण्यात येत आहे,
- (३) अद्याप कोणतीच कार्यवाही केली नसल्यास, विलंबाची कारणे काय आहेत ?

श्री. डी.पी.सावंत, श्री. जितेंद्र आव्हाड यांच्याकरिता : (१) हे खरे नाही.

तथापि, बदली कर्मचा-यांनी सेवेत कायम करण्याच्या मागणीकरिता दि.१३.२.२०१४ ते दि.४.३.२०१४ पर्यंत संप पुकारला होता.

- (२) राज्यातील शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालये व रुग्णालयांतील पात्र चतुर्थ श्रेणी बदली कर्मचा-यांना शासन सेवेत नियमित करण्याबाबतचा प्रस्ताव विभागाच्या विचाराधीन आहे.
- (३) प्रश्न उद्भवत नाही.

श्री. दीपकराव साळुंखे-पाटील : राज्यातील शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालयातील चतुर्थश्रेणी कर्मचा-यांनी त्यांच्या मागण्या मान्य व्हाव्यात म्हणून अनेकदा संप केले, आंदोलने केली तरी शासनाने त्यांच्या मागण्यांकडे जाणीवपूर्वक दुर्लक्ष केलेले आहे. शासन या चतुर्थश्रेणी कर्मचा-यांच्या मागण्या मान्य करणार आहे काय, त्यांना कायमस्वरूपी सेवेत सामावून घेण्यात येईल काय ?

श्री. डी.पी.सावंत : हा बदली कामगारांचा प्रश्न अनेक वर्षांपासून प्रलंबित आहे. वैद्यकीय शिक्षण विभागाने सर्व बदली कामगारांना नियमित करण्याबाबत पावले उचललेली आहेत. येत्या ४ आठवड्यांमध्ये हा विषय कॅबिनेटसमोर ठेवून निर्णय घेण्यात येईल.

..3..

ता.प्र.क्र. 50055..

डॉ. दीपक सावंत : येत्या 4 आठवड्यांमध्ये या प्रश्नी माननीय मंत्री महोदय निर्णय घेणार आहेत. गेल्या अनेक वर्षांपासून या कामगारांचा प्रश्न प्रलंबित आहे. या बदली कामगारांना कायम स्वस्मी सेवेत घेण्यात येणार आहे काय ? पूर्वीच्या वैद्यकीय शिक्षण मंत्री महोदयांनी या सेवा कॉन्ट्रॅक्ट बेसिसवर देण्याचा प्रस्ताव केला होता. चतुर्थ श्रेणी कर्मचाऱ्यांची साफसफाईची कामे कॉन्ट्रॅक्ट बेसिसवर देण्याचा राज्य शासनाचा प्रस्ताव आहे काय ?

श्री. डी.पी.सावंत : सन्माननीय सदस्यांनी आता सांगितलेली बाब बरोबर आहे. 2011मध्ये शासनाने जी.आर. काढून काही शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालयातील चतुर्थश्रेणी कर्मचाऱ्यांच्या सेवा आऊट सोर्स करण्यात आल्या. त्यावेळी पैशाची खूप गरज भासत होती. त्यामुळे त्यावेळी या कर्मचाऱ्यांना सेवेत नियमित करता आले नाही. मी सांगू इच्छितो की, चतुर्थश्रेणी कर्मचाऱ्यांची 2536 पदे रिक्त आहेत .1081 बदली कामगार आहेत. या बदली कामगारांना सेवेत सामावून घेऊन उर्वरित जागा पुन्हा आऊट सोर्स करण्याचा विचार करता येईल. हा 1081 बदली कामगारांचा प्रश्न आहे. या प्रश्नासंबंधी सकारात्मक पावले उचललेली आहेत.

श्री. किरण पावसकर : येत्या 4 आठवड्यांमध्ये हा प्रश्न निकाली काढण्यात येणार आहे असे मंत्री महोदयांनी उत्तर दिलेले आहे. हे बदली कामगार 20-20 वर्षे काम करीत आहेत. या बदली कामगारांना सेवेत सामावून घेतल्यानंतर त्यांना पूर्वलक्षी प्रभावाने सर्व लाभ देण्यात येणार आहेत काय ? अनुकंपा तत्वावर घेतलेले लोक देखील या बदली कामगारांमध्ये आहेत. जे.जे. रुग्णालयामध्ये 25-25 वर्षे हे बदली कामगार काम करीत आहेत. या सर्व बदली कामगारांना पूर्वलक्षी प्रभावाने लाभ देण्यात येणार आहेत काय ?

श्री. डी.पी.सावंत : या बदली कामगारांच्या नेमणुका 1981मध्ये झाल्या. या नेमणुका कोणत्या कमिटी मार्फत करण्यात आल्या नव्हता. डीन स्तरावर फर्स्ट कम फर्स्ट सर्व्ह या तत्वानुसार या नेमणुका झालेल्या होत्या. उमादेवी विस्वद कर्नाटक सरकार या प्रकरणामध्ये सर्वोच्च न्यायालयाने बँकडोअर एण्ट्री करू नये असा निर्णय दिलेला आहे. याबाबतीत आपण उच्च न्यायालयामध्ये गेलो होतो. 2003 साली कामगार न्यायालयाने 103 लोकांना रिलिफ दिला होता. ऑक्टोबर 2013मध्ये उच्च न्यायालयाने निर्णय दिला. त्यानंतर विभागाने या विषयाची फाईल मुद्द

..4..

02-06-2014

(असुधारित प्रत / प्रसिद्धीसाठी नाही)

B-4

MSS/ D/ KTG/

11:10

ता.प्र.क्र. 50055..

श्री. डी.पी.सावंत...

केली. ही फाईल अंतिम स्टेजला आहे. त्यावेळी काही लोक अंडरएज देखील लागले होते. आज ते ओव्हरएज झाले असतील. सर्वांना बेनिफिट मिळावा यासाठी एक विशेष बाब म्हणून हा विषय आम्ही कॅबिनेट समोर आणत आहोत

श्री. माणिकराव ठाकरे : हा अत्यंत महत्वाचा प्रश्न आहे. या बदली कामगारांना कायम करण्यासंबंधीचा विषय आम्ही कॅबिनेट समोर आणू असे माननीय मंत्री महोदयांनी सांगितले. रुग्णालयामधून कॉण्ट्रॅक्ट बेसिसवर ज्या कामगारांना लावले जाते त्यांना त्या कॉण्ट्रॅक्टर मार्फत अत्यंत अल्प पगार दिला जातो. जर कामगाराला नियमित सेवेमध्ये 10-12 हजार रुपये पगार मिळत असेल तर कॉण्ट्रॅक्ट बेसिसवर त्या कामगाराला केवळ 3-4 हजार रुपये पगार मिळतो. तेव्हा ही कॉण्ट्रॅक्ट पध्दत बंद केली तर स्थानिक लोकांना योग्य रोजगार मिळेल. म्हणून यादृष्टीने राज्य शासन विचार करणार आहे काय ?

श्री. डी.पी.सावंत : सन्माननीय सदस्य श्री. माणिकराव ठाकरे यांनी अतिशय महत्वाचा प्रश्न विचारलेला आहे. मी सांगू इच्छितो की, आऊट सोर्सिंगचा निर्णय अंतिम झालेला नाही. 1081 लोकांचा प्रश्न मार्गी लावून कॉण्ट्रॅक्ट बेसिसचा आपण विचार करू सन्माननीय सदस्यांनी सांगितल्या प्रमाणे स्थानिक लोकांना जरूर प्राधान्य देण्यात येईल. हॉस्पिटलमधील स्वच्छते बाबत दोन्ही सदनातील सन्माननीय सदस्य तक्रार करीत असतात. म्हणून ज्या प्रिमायसेसचे क्षेत्र फार मोठे आहे अशा ठिकाणी आऊट सोर्सिंग करण्याचा निर्णय घेतलेला आहे. परंतु हा निर्णय अंतिम झालेला नाही. सन्माननीय सदस्यांनी सांगितल्याप्रमाणे तेथे स्थानिक लोक काम करत असतील तर त्यांना जरूर प्राधान्य देण्यात येईल.

...नंतर श्री. भोगले...

02-06-2014

(असुधारित प्रत / प्रसिद्धीसाठी नाही)

C.1

SGB/ D/ KTG/

11:20

ता.प्र.क्र.50055.....

श्री.कपिल पाटील : सभापती महोदय, यापूर्वी पंजाब राज्य आणि केंद्र सरकारच्या संदर्भातील एका केसचा रेफरन्स देण्यात आला. या अनुषंगाने सुप्रीम कोर्टाने हा निर्णय बदलला. त्यामुळे वस्तीशाळा शिक्षक सेवेत कायम झाले. सलग 10 वर्षे जे कर्मचारी काम करीत आहेत त्यांना सुप्रीम कोर्टाच्या नवीन निर्णयानुसार तातडीने सेवेत कायम करणार आहात काय?

श्री.डी.पी.सावंत : सभापती महोदय, हा निर्णय बदलला म्हणूनच मी सांगितल्याप्रमाणे ऑक्टोबर, 2013 नंतर फाईल अॅक्टिव्ह झाली व त्याबद्दल शासन सकारात्मक विचार करीत आहे.

...2..

असुधारित प्रत / प्रसिद्धीसाठी नाही

**राज्यातील साडेआठशे बांधकाम प्रकल्प पर्यावरण विषयक
परवानग्यांच्या विलंबामुळे प्रलंबित राहिल्याबाबत**

(३) * ४९४९६ श्री.जयवंतराव जाधव, श्री.अनिल भोसले, श्री.अब्दुल्लाखान दुर्गाणी : सन्माननीय पर्यावरण मंत्री पुढील गोष्टींचा खुलासा करतील काय :-

(१) बांधकाम प्रकल्पांच्या पर्यावरण विषयक परवानग्यांमधील विलंबामुळे राज्यातील सुमारे साडेआठशे बांधकाम प्रकल्प प्रलंबित असल्याप्रकरणी राज्यातील लोकप्रतिनिधींनी माहे जानेवारी २०१४ मध्ये वा त्यादरम्यान शासनाकडे तक्रार केलेली आहे, हे खरे आहे काय,

(२) असल्यास, उक्त तक्रारींच्या अनुषंगाने बांधकाम प्रकल्पातील पर्यावरण विषयक परवानग्यांमधील विलंब टाळण्यासाठी शासनमार्फत कोणती तातडीची कार्यवाही केली वा करण्यात येत आहे,

(३) अद्याप कोणतीही कार्यवाही केलेली नसल्यास, विलंबाची कारणे काय ?

श्री. संजय देवतळे : (१) होय, हे खरे आहे.

(२) बांधकाम प्रकल्पांना केंद्र शासनाच्या अधिसूचनेनुसार द्यावयाच्या पूर्व पर्यावरण अनुमतीसाठी राज्यात दोन स्वतंत्र समित्यांचे गठन करून जलदगतीने पर्यावरण पूर्व अनुमती देण्यात येत आहे.

(३) प्रश्न उद्भवत नाही.

श्री.जयवंतराव जाधव : सभापती महोदय, या प्रश्नाबाबत राज्यामध्ये दोन स्वतंत्र समित्या गठीत करून जलद गतीने पर्यावरण विषयक परवानगी देण्यात येत आहे असे मंत्री महोदयांनी उत्तरामध्ये नमूद केले आहे. प्रत्यक्षात बांधकाम व्यावसायिकांनी पर्यावरण विषयक परवानगी मागितली तर ती साधारणपणे ३ वर्षांनंतर मिळते हे खरे आहे काय? हा तीन वर्षांचा विलंब शासनाला मान्य आहे काय?

सभापती महोदय, तीन वर्षांनंतर परवानगी मिळत असल्यामुळे दरामध्ये वाढ होते, याची झळ ग्राहकांना सोसावी लागते. दोनपेक्षा अधिक समित्या गठीत करून तातडीने परवानगी देण्याबाबतचा विचार शासन करणार आहे काय?

श्री.संजय देवतळे : सभापती महोदय, केंद्र शासनाच्या २००६ मधील परिपत्रकानुसार २० हजारपेक्षा जास्त चौरस मीटर बिल्टअप क्षेत्राचे बांधकाम असेल तर त्याकरिता पर्यावरण विभागाची परवानगी घेण्याचा निर्णय घेण्यात आला आहे. त्या निर्णयानुसार राज्यामध्ये बांधकामांच्या .....

संदर्भातील परवानगीच्या प्रस्तावांची पेंडन्सी लक्षात घेऊन शासनाने दिनांक 2 जून, 2012 रोजी मुंबई महानगरपालिका क्षेत्राकरिता एक वेगळी समिती व उर्वरित महाराष्ट्राकरिता एक वेगळी समिती नियुक्त केली. पुन्हा जानेवारी, 2014 मध्ये औद्योगिक क्षेत्रातील बांधकामाच्या अनुषंगाने एक वेगळी समिती गठीत केली. अशा प्रकारे तीन समित्या नियुक्त करून या संदर्भातील पेंडन्सीचा जलद गतीने निपटारा व्हावा हा शासनाचा हेतू आहे.

सभापती महोदय, सद्यःस्थितीत एमएमआर क्षेत्रात 135 प्रस्ताव विचारात घ्यावयाचे आहेत. केंद्र शासनाने समिती नेमलेली असते. त्या समितीच्या महिन्याला दोन बैठका होतात आणि साधारणपणे 100 प्रकरणे विचारात घेतली जातात. जर काही प्रकरणामध्ये त्रुटी असतील तर समितीमधील तज्ज्ञ व्यक्ती संबंधित प्रमोटर्सना त्या त्रुटींची पूर्तता करण्यास सांगतात. एमएमआर क्षेत्रामध्ये आता सुरळीतपणा आलेला आहे. उर्वरित महाराष्ट्रातील 397 प्रस्ताव विचारार्थ घ्यावयाचे आहेत. पूर्वीच्या काळात परवानगी देण्याकरिता साधारणतः दोन वर्षांचा कालावधी लागत होता. आता राज्यात तीन समित्या गठीत केल्यामुळे या कामाला गती प्राप्त झालेली आहे. केंद्र शासनाने त्यांच्या अधिपत्याखाली समिती नेमलेली आहे. या कामासाठी जो विलंब लागत होता, तो यापुढील काळात लागणार नाही हा मी विश्वास देऊ इच्छितो.

सभापती : मंत्री महोदय, माननीय सदस्यांच्या प्रश्नाचा रोख असा आहे की, राज्यामध्ये तीन समित्या गठीत केल्या असल्या तरी एकंदरीत या कामाचा आवाका लक्षात घेता तीनपेक्षा अधिक समित्या नेमण्याबाबत राज्य सरकार विचार करणार आहे का?

श्री.संजय देवतळे : सभापती महोदय, महाराष्ट्र राज्यात तीन समित्या नियुक्त केल्यामुळे या कामाची गती वाढली आहे. इतर राज्यांमध्ये एकच समिती नेमण्यात आली आहे. महाराष्ट्र हे एकमेव राज्य आहे, या राज्यामध्ये तीन समित्या नियुक्त करून या कामाला गती आणण्याचा प्रयत्न केला आहे. या समित्यांचे कामकाज वाढलेले आहे. महिन्यातून दोन बैठका घेतल्या जातात आणि त्या बैठकांमध्ये साधारणतः 100 प्रस्ताव निकाली निघतात. आज महाराष्ट्रामध्ये बांधकामविषयी पर्यावरण विभागाची परवानगी मिळण्यासाठी दरमहा 45 प्रस्ताव प्राप्त होत असतात. सहा महिन्यामध्ये हे प्रस्ताव मार्गी लागतील असा मी विश्वास देतो.

...4...

ता.प्र.क्र.49496.....

अॅड.आशिष शेलार : सभापती महोदय, एमएमआर क्षेत्रासाठी वेगळी समिती नेमल्याचे मंत्री महोदयांनी सांगितले. इंडस्ट्री आणि बांधकाम व्यवसाय क्षेत्रात 20 हजार चौरस मीटरपेक्षा जास्त बांधकाम करण्याकरिता पर्यावरण विभागाची परवानगी मिळण्यासंबंधीचे प्रस्ताव या समितीसमोर येणे अपेक्षित आहे. आज मुंबई, नाशिक आणि पुणे या शहरातून अधिकाधिक प्रस्ताव सादर होत आहेत. एमएमआर क्षेत्रामध्ये दीड ते दोन लाख चौ.फूट क्षेत्र बांधकाम असणारा एक टॉवर असतो. पर्यावरण विभागाची परवानगी घेण्याकरिता 20 हजार चौरस मीटर क्षेत्राची मर्यादा निश्चित केली आहे. ही मर्यादा वाढविण्याचा राज्य सरकार विचार करणार आहे काय? असल्यास त्या अनुषंगाने केंद्र सरकारकडे शिफारस करण्यात येईल काय? सकारात्मक भूमिका घेऊन जर ही मर्यादा वाढविण्यात आली तर अनेक प्रस्ताव स्थानिक स्वराज्य संस्थांच्या पातळीवर निकाली निघू शकतील आणि पॅडन्सी कमी होईल.

श्री.संजय देवतळे : हा निर्णय आणि या संदर्भातील कायदा केंद्र शासनाचा आहे. माननीय सदस्यांनी सूचित केल्याप्रमाणे निश्चितपणे प्रस्ताव पाठविता येईल. परंतु हा कायदा पूर्णपणे केंद्र शासनाच्या अखत्यारितील आहे.

श्री.अजित पवार : सभापती महोदय, माननीय सदस्य अॅड.आशिष शेलार यांनी जो मुद्दा उपस्थित केला त्याबाबत मी सांगू इच्छितो की, राज्यामधील सर्वच विभागातील लोकांना या संदर्भातील प्रश्न भेडसावत आहे. हा विषय केंद्र शासनाशी निगडित असला तरी या सभागृहाचे माजी सदस्य श्री.प्रकाश जावडेकर हे आज केंद्र सरकारमध्ये पर्यावरण विभागाचा स्वतंत्र कारभार पाहणारे मंत्री आहेत. मध्यंतरीच्या काळात त्यांनी असे वक्तव्य केले होते की, महाराष्ट्र राज्यात पर्यावरण विभागाच्या संदर्भातील जे काही प्रस्ताव प्रलंबित आहेत त्याबद्दलची माहिती राज्य शासनाने त्यांना द्यावी, ते प्रश्न धसास लावण्याचा किंवा मार्गी लावण्याचा प्रयत्न ते त्यांच्या पातळीवर करतील.

सभापती महोदय, बांधकामाच्या संदर्भात 20 हजार चौरस मीटरची जी मर्यादा आहे ती केंद्र शासनाने निश्चित केली आहे. राज्य सरकार ही मर्यादा वाढविण्यास तयार आहे. या अनुषंगाने विकासक आणि ग्रामीण भागातील लोकांना जो त्रास होतो तो लक्षात घेऊन आणखी एखादी समिती स्थापन करण्याची गरज असेल तर त्या संदर्भात केंद्र शासनाकडे पाठपुरावा करून

...5...

02-06-2014

(असुधारित प्रत / प्रसिद्धीसाठी नाही)

C.5

SGB/ D/ KTG/

11:20

ता.प्र.क्र.49496.....

श्री.अजित पवार.....

मदत घेतली जाईल. या संदर्भात केंद्र व राज्य सरकारच्या पातळीवर पॉझिटिव्ह विचार झाला तर निश्चित हा विषय मार्गी लागेल आणि बरेच प्रलंबित प्रश्न निकाली निघतील.

श्री.विनोद तावडे : सभापती महोदय, या विषयाबाबत माझे माननीय केंद्रीय पर्यावरण मंत्री श्री.प्रकाश जावडेकर यांच्याशी बोलणे झाले आहे. दिनांक 7 जून, 2014 रोजी ते मुंबईत येत आहेत. त्यावेळी हा विषय आणि इतर प्रलंबित विषयांबाबत ते माननीय मुख्यमंत्री, उप मुख्यमंत्री आणि विरोधी पक्षनेते यांच्यासोबत सह्याद्री अतिथीगृह येथे एक बैठक घेणार आहेत. त्यांच्या सचिवांनी असा मुद्दा उपस्थित केला की, केंद्र सरकारकडून ज्या गोष्टी सुचविल्या जातील त्या अनुषंगाने डी.सी.स्लूमध्ये बदल केला तर मर्यादा वाढविणे सोपे होईल. बांधकामाच्या संदर्भात मर्यादा निश्चित करताना ज्या सूचना दिल्या जातात त्या सूचनांचा अंतर्भाव नियमामध्ये केला जाईल अशा प्रकारची शिफारस केली तर दिनांक 7 जून, 2014 रोजीच्या बैठकीमध्ये अनेक प्रश्न मार्गी लागतील.

श्री.अजित पवार : या संदर्भात राज्य सरकारकडून निश्चितपणे सकारात्मक भूमिका घेतली जाईल. राज्याचे प्रमुख या नात्याने माननीय मुख्यमंत्री चर्चला बसतात त्यावेळी ही बाब राज्य सरकारच्या नगरविकास विभागाच्या अखत्यारीत येते. हा प्रश्न सुटावा अशी राज्यातील बहुसंख्य लोकांची मागणी आहे. दोन्ही सभागृहातील अनेक माननीय सदस्यांची मागणी आहे. त्यामुळे निश्चितपणे मार्ग काढण्यासाठी राज्य सरकार भूमिका घेईल.

श्री.प्रकाश बिनसाळे : सभापती महोदय, या विषयाबाबत नियुक्त केलेल्या समित्यांच्या नियमित बैठका होतात असे मंत्री महोदयांनी सांगितले. पर्यावरणविषयक परवानगी देण्याकरिता तीन वर्षांचा कालावधी लागतो असे माननीय सदस्य श्री.जयवंतराव जाधव यांनी सांगितले आहे. माझ्याकडे देखील या अनुषंगाने अनेकांनी तक्रार केली आहे. या समित्यांच्या किती बैठका झाल्या?

नंतर श्री.भारवि....

02-06-2014

(असुधारित प्रत / प्रसिद्धीसाठी नाही)

D 1

BGO/ D/ KTG/

भोगले..

11:30

ता.प्र.क्र.49496...

श्री.प्रकाश बिनसाळे...

समिती गठीत झाल्यापासून समितीच्या किती बैठका झाल्या आहेत व त्या बैठकींमध्ये किती प्रस्ताव मंजूर करण्यात आले आहेत ? आपण आपल्या उत्तरामध्ये सांगितले की, काही प्रस्ताव अपूर्ण येत असल्यामुळे ते परत पाठविले जातात. विभागाकडून पर्यावरण विषयक जी काही परवानगी घ्यावी लागते त्यासाठी एक चेक लिस्ट तयार करण्यात आली आहे काय, असल्यास ती चेक लिस्ट प्रस्ताव बनविणाऱ्या आर्किटेक्टना देण्यात येते काय तसेच, चेक लिस्ट प्रस्तावाबरोबर असते काय ? अशा प्रकारे अपूर्ण प्रस्ताव न देण्यासंबंधातील खबरदारी शासनातर्फे घेतली जाईल काय ?

श्री.संजय देवतळे : सभापती महोदय, किती बैठका झाल्या यासंबंधातील माहिती पटलावर ठेवण्यात येईल. सन 2008 पासून साधारणतः 11412 प्रस्ताव विचारात घेण्यात आले. त्यापैकी 10891 प्रस्तावांना पर्यावरण अनुमती देण्यात आली आहे. यापैकी सुमारे 1501 प्रस्ताव हे बांधकामासंबंधातील होते. त्यातील 1336 प्रकल्पांना पर्यावरण अनुमती देण्यात आली आहे. गौण खनिजाचे 9552 प्रस्ताव विचारात घेण्यात आले व 9270 प्रस्तावांना पर्यावरण अनुमती देण्यात आली आहे. मी सन्माननीय सभागृहाला सांगू इच्छितो की, पर्यावरण अनुमती देण्याच्या दृष्टीकोनातून पूर्णपणे संगणकीकरण करण्यात आले आहे. प्रस्तावकांची यादी, विषय सूची, बैठकीचे इतिवृत्त, पर्यावरण अनुमती इत्यादी सर्व माहिती पारदर्शकपणे संकेतस्थळावर ठेवली आहे.

.....

...2

**गोवे (रोहा, ता.जि.रायगड) येथील महिसदरा नदीवरील
मुठवली धरणाचे पाणी शेतीला मिळण्याबाबत**

(४) * ४९६५३ श्री.विजय सावंत, श्री.संजय दत्त, श्री.अशोक उर्फ भाई जगताप :
सन्माननीय जलसंपदा (कृष्णा खोरे पाटबंधारे महामंडळ वगळून) मंत्री पुढील गोष्टींचा खुलासा
करतील काय :-

(१) रोहा (ता.जि.रायगड) येथील गोवे गावच्या शेजारून वाहणा-या महिसदरा नदीवर बांधण्यात
आलेल्या मुठवली धरणाचे काम चार वर्षांपूर्वी पूर्ण झाले असूनही केवळ नियोजनाअभावी
अद्यापही शेतीला पाणी मिळाले नसल्याचे माहे मार्च, २०१४ मध्ये वा त्यादरम्यान निदर्शनास
आले आहे, हे खरे आहे काय,

(२) असल्यास, उक्त धरणाचे काम चांगल्या स्थितीत करण्यात आले आहे परंतु धरणाच्या
आजूबाजूच्या ३ कि.मी. अंतरावरील नदी प्रदेशाचा पुराच्या पाण्याने वाहून गेलेला भराव तसाच
आहे तसेच शेतीला पाणी पुरवठा करणारे गेट व मो-या नादुस्त झाल्या आहेत, हे ही खरे
आहे काय,

(३) असल्यास, पोट कालव्याची कामे प्रलंबित असणे व त्यामधील गाळ साचलेला असणे, या
कारणास्तव मुठवली धरणातील पाण्याचा लाभ अद्यापही आजूबाजूच्या शेतक-यांना मिळत
नाही, हे खरे आहे काय,

(४) असल्यास, उपरोक्त सर्व अडचणी दूर करण्यासाठी शासनाने कोणती कार्यवाही केली वा
करण्यात येत आहे,

(५) नसल्यास, विलंबाची कारणे काय आहेत ?

श्री. सुनिल तटकरे : (१) हे खरे नाही.

मुठवली वळण बंधा-याचे मूळ काम सन १९५६ साली पूर्ण झाले आहे. बंधा-याच्या दुस्स्तीचे काम सन २०१० मध्ये पूर्ण करण्यात आले आहे. दुस्स्तीचे काम पूर्ण झाल्यानंतर एकूण ४०२.८० लाभक्षेत्रापैकी खालीलप्रमाणे सिंचन झाले आहे.

वर्ष	सिंचन क्षेत्र (हे.)
२००९-१०	११५.९७
२०१०-११	८७.०६
२०११-१२	८७.४४
२०१२-१३	८४.५८
२०१३-१४	७८.००

(२) अशत: खरे आहे.

कालव्यावरील काही गेट व मो-या नादुस्स्त आहेत व काही ठिकाणी भराव फुटला आहे.

(३) हे खरे नाही.

बंधा-यांतर्गत एकूण ४०२.८० हेक्टर लाभक्षेत्रापैकी मागील पाच वर्षांचे प्रत्यक्ष सिंचन वरीलप्रमाणे आहे.

(४) पुराच्या पाण्यामुळे वाहून गेलेला कालवा भराव दुस्स्तीचे काम, नादुस्स्त गेट व मो-यांची दुस्स्ती निधी उपलब्धतेनुसार पूर्ण करण्याचे नियोजित आहे.

(५) प्रश्न उद्भवत नाही.

श्री.विजय सावंत : सभापती महोदय, मुठवली धरणाचे काम १९५६ मध्ये झाले. सन २०१० मध्ये या धरणाची दुस्स्ती करण्यात आली. सन २००९-१० मध्ये ११५.९७ हेक्टर जमीन सिंचनाखाली होती. आज फक्त १९ टक्के जमीन सिंचना खाली येत आहे. आज धरण मातीने भरलेले असल्यामुळे शेतकऱ्यांची ५० टक्के जमीन देखील भिजत नाही. अशा प्रकारची भरपूर धरणे कोकणामध्ये आहेत. कोकणात पाऊस खूप पडतो. त्यामुळे धरणात माती मोठ्या प्रमाणावर येते व गाळ साचला जातो. तसेच, जास्त पाऊस पडल्यामुळे दरवाजे देखील खराब होतात. त्यामुळे धरणाच्या दुस्स्तीसाठी निधी देणे आवश्यक आहे. सदर दुस्स्तीसाठी शासन निधी कधी देणार आहे व ५० टक्के क्षमता पूर्ण होण्यासाठी साधारणपणे किती कालावधी लागेल याचा खुलासा शासनाने करावा.

श्री.सुनील तटकरे : सभापती महोदय, सन्माननीय सदस्य श्री.विजय सावंत यांनी जो प्रश्न विचारला आहे त्यातील वस्तुस्थिती खरी आहे. मुठवली वळण बंधान्याचे काम 1956 मध्ये पूर्ण झाले. कोकणात पर्जन्यमानाचे प्रमाण खूप मोठ्या प्रमाणावर आहे. जुन्या असलेल्या धरणांची दुस्स्ती करणे आवश्यक आहे. त्या नुसार सन 2007 च्या आसपास मोठ्या प्रमाणावर धरणांच्या कामांची दुस्स्ती निघाली व त्याला मान्यता देण्यात आली. सन 2010 मध्ये मुठवली वळण बंधान्याचे काम पूर्ण करण्यात आले. लाभक्षेत्रात एकंदरीत 402 हेक्टरच्या आसपास सिंचन आहे. टप्प्याटप्प्याने या कामांची दुस्स्ती झाल्यानंतर सिंचन थोड्या फार प्रमाणामध्ये कमी झालेले आहे. या वर्षी आम्ही यांत्रिकी विभागाच्या मार्फत मशिनरी उपलब्ध करून दिलेली आहे. आता 7 जूनच्या आसपास पावसाळा सुरू होईल. तो पर्यंत यांत्रिकी विभागामार्फत जेवढे काम पूर्ण करणे शक्य होईल तेवढे पूर्ण करण्यात येईल. गेट आणि मोऱ्यांच्या कामांसाठी निधीची देखील उपलब्धता करून देण्यात येईल. तेही काम ऑक्टोबर-नोव्हेंबरच्या आसपास पूर्ण करण्यात येईल. कोकणामध्ये उन्हाळी हंगामासाठी पाणी सोडतो. त्यावेळी या धरणातील पाणी पूर्ण क्षमतेने उपलब्ध होईल. अशा प्रकारची दुसरी देखील धरणे कोकणात आहेत. त्यांच्या दुस्स्तीची देखील आवश्यकता आहे. कोकणात पर्जन्यमानाचे प्रमाण खूप मोठे असल्यामुळे मध्यम व लघु प्रकल्पांचे मोठ्या प्रमाणावर नुकसान होते. त्यामुळे कालबद्ध कार्यक्रम आखून ती कामे पुढच्या कालखंडामध्ये पूर्ण करण्याचे नियोजन निश्चितपणे करण्यात येईल.

श्री.भाई जगताप : सभापती महोदय, हा वरवर सोपा वाटणारा प्रश्न असला तरी तो वाटतो तितका सोपा नाही. याचे कारण असे आहे की, कोकणातील धरणांमध्ये व इतर विभागांतील धरणांमध्ये जमीन अस्मानचा फरक आहे. कोकणात प्रचंड मोठ्या प्रमाणावर पर्जन्यमान असल्यामुळे जमिनीची धूप मोठ्या प्रमाणावर होते. त्यामुळे धरणात मोठ्या प्रमाणावर गाळ साचतो. या प्रत्येक गोष्टीसाठी कायमस्वस्ती यंत्रणा उभी करावी लागेल. हे धरण 1956 साली झाले आहे. हे धरण

ता प्र.क्र.49653.....

श्री.भाई जगताप...

तेथील नागरिकांना एक प्रकारे वरदान आहे. हे धरण प्रतिवर्षी भरले जाते. आपल्या लेखी उत्तरामध्ये अशंत: हे खरे आहे असे म्हटलेले आहे. बंधारा नादुरस्त असल्यामुळे तो आता पावसाळ्यामध्ये कसा काय दुरस्त करणार आहात ? त्यामुळे एक नवीन संकट समोर उभे राहिले आहे. सदर दुरस्ती तात्काळ करण्यासाठी आपण काय करणार आहात ? सन 2009-2010 पासून ते 2013-2014 पर्यंतचे सिंचनाखाली येणारे क्षेत्र लेखी उत्तरात नमूद केले आहे. ते फार आशावादी आहे असे वाटत नाही. धरणाची क्षमता आणि सिंचनाखाली येणारे क्षेत्रफळ याची टक्केवारी काढावी. आपण सिंचनाखाली जास्त क्षेत्र येण्यासाठी कोणते प्रयत्न करणार आहात ?

श्री.सुनील तटकरे : सभापती महोदय, सन्माननीय सदस्य श्री.भाई जगताप यांनी जो प्रश्न विचारला आहे त्याचे उत्तर मी मघाशीच दिले आहे. हा भराव वाहून गेला आहे तो रिस्टोर करण्याचे काम यांत्रिकी विभागाकडून सुरु करण्यात आले आहे. सिंचनाचे क्षेत्र पुनर्स्थापित झाले आहे. पण तेथे तितक्याच पद्धतीने भात शेती होत नाही ही वस्तुस्थिती आहे. कोकणामध्ये सिंचनासाठी आवश्यक असलेली पाण्याची उपलब्धता आहे. परंतु, काही वेळा सिंचित क्षेत्र कमी होते. याचे कारण त्या शेतीचा वापर अन्य कारणांसाठी करण्याची देखील लोकांची मानसिकता वाढत आहे. सुस्त्रातीच्या कालखंडामध्ये दोन पिके घेतली जात होती. परंतु, नंतरच्या कालखंडामध्ये मिळणारे मजूर, मजुरी या सर्व गोष्टींमुळे सिंचनाचे क्षेत्र टप्प्याटप्प्याने कमी होत चालले आहे. हे सर्व क्षेत्र पुन्हा एकदा सिंचनाखाली आणण्यासाठी कृषी विभागामार्फत शेतकऱ्यांना योग्य ते मार्गदर्शन करण्यात येईल व सिंचनाखालील क्षेत्र वापरण्याचा देखील प्रयत्न केला जाईल.

डॉ.नीलम गोऱ्हे : सभापती महोदय, काही ठिकाणी भराव फुटलेला आहे, काम नादुरस्त झालेले ते पुन्हा करण्यात येणार आहे हे माननीय मंत्री महोदय सांगत आहेत. तेव्हा माझा प्रश्न असा आहे की, निकृष्ट दर्जाचे काम कंत्राटदाराने केले नाही असे शासनाचे म्हणणे आहे काय ? सदर काम निकृष्ट दर्जाचे झाले असेल तर ते काम कोणत्या कंत्राटदाराला देण्यात आले होते व त्या कंत्राटदारावर शासनाने कोणती कारवाई केली आहे ?

02-06-2014

(असुधारित प्रत / प्रसिद्धीसाठी नाही)

D 6

BGO/ D/ KTG/

भोगले..

11:30

ता प्र.क्र.49653.....

श्री.सुनील तटकरे : सभापती महोदय, मघा पासून चाललेली चर्चा पाहिली तर कोकणात पडणारे पर्जन्यमान आणि धरणाची स्थिती यावरच सन्माननीय सदस्यांनी प्रश्न विचारला आहे हे दिसून येईल. हे धरण 1956 मध्ये बांधण्यात आले आहे. सन 2010 मध्ये दुरूस्ती पूर्ण करण्यात आली. सन्माननीय सदस्या डॉ.नीलम गोऱ्हे यांनी मूळ धरणाच्या कामाबाबत प्रश्न विचारला आहे. सन 2010 मध्ये दुरूस्तीचे काम करण्यात आले व त्याद्वारे जेवढे पुनर्स्थापित करणे शक्य होते तेवढे ते करण्यात आलेले. दुरूस्तीचे जेवढे मंजूर काम होते तेवढे ते झालेले नाही. अपूर्ण राहिलेले काम या वर्षी पूर्ण होऊन पुन्हा एकदा सिंचनाचे क्षेत्र निश्चितपणे पुनर्स्थापित केले जाईल.

श्री.विजय सावंत : सभापती महोदय, कोकणात अनेक धरणांमध्ये गाळ साचलेला आहे. त्यासाठी माननीय मंत्री महोदय धोरणात्मक निर्णय घेणार आहे काय ? धरणात वर्षानुवर्षे साठलेला गाळ शेतकरी घेऊन जाण्यास तयार आहेत. त्यास शासनाने परवानगी दिली तर लोकांचा निश्चित फायदा होईल. गाळ घेऊन जाण्याची परवानगी मिळण्यासाठी अनेक अडचणी येतात. महसूल विभागाची देखील अडचण असते. काही शेतकरी गाळ घेऊन जाण्यास तयार आहेत. पण त्यांना परवानगी मिळत नाही. त्यामुळे गाळ वाढत चालला आहे.

यानंतर श्री.अजित....

02-06-2014

(असुधारित प्रत / प्रसिद्धीसाठी नाही)

E-1

AJIT/ KTG/ D/

पूर्वी श्री.भारवि...

11:40

ता.प्र.क्र. 49653...

श्री.विजय सावंत...

कोकणात मोठ्या प्रमाणावर पाऊस पडत असल्यामुळे गाळ येतच राहणार आहे. तेव्हा शेतकऱ्यांना एक-दोन वर्षांनी गाळ काढण्याची परवानगी दिली तर शेतकऱ्यांच्या जमिनी सुपीक होतील आणि पाण्याची पातळी देखील वाढेल. तेव्हा शेतकऱ्यांना धरणातील गाळ काढण्याची परवानगी देण्याबाबत शासन विचार करणार आहे काय ?

श्री.सुनील तटकरे : सभापती महोदय, सन्माननीय सदस्यांनी नमूद केलेली बाब खरी आहे. गेल्या वर्षी राज्यात भीषण दुष्काळी परिस्थिती निर्माण झाली होती त्यावेळी राज्य सरकारने धोरणात्मक निर्णय घेतला होता की, ज्या जलाशयात मोठ्या प्रमाणात गाळ साचलेला आहे तो शेतकऱ्यांनी स्वखर्चाने घेऊन गेल्यास त्याचा शेतीसाठी चांगल्या पध्दतीने उपयोग होऊ शकतो. धरणातील गाळ काढल्यामुळे धरणातील पाणी साठ्यात वाढ होऊ शकते. या संदर्भात महसूल विभागाशी समन्वय साधून कायम स्वस्वी निर्णय घेता येईल काय याचा मंत्रिमंडळ स्तरावर निश्चितपणे विचार करण्यात येईल.

श्री.दिवाकर रावते : सभापती महोदय, प्रश्न क्रमांक दोनला "अंशतः खरे आहे "असे लेखी उत्तर दिलेले आहे. सन 2009-2010 मध्ये सिंचनाचे क्षेत्र 115.97 हेक्टर इतके होते. परंतु सन 2010-11, 2011-12, 2012-13 आणि सन 2013-14 या वर्षात सिंचनाचे क्षेत्र कमी झाल्याचे लेखी उत्तरावरून दिसत आहे. सन्माननीय सदस्यांनी प्रश्न विचारलेला आहे की, धरणाच्या आजूबाजूच्या 3 कि.मी. अंतरावरील नदी प्रदेशाचा पुराच्या पाण्याने वाहून गेलेला भराव तसाच आहे. तसेच शेतीला पाणी पुरवठा करणारे गेट व मोऱ्या नादुरुस्त झाल्या आहेत. माझा प्रश्न आहे की, सन 2010 मध्ये कोणत्या कामाची दुरुस्ती करण्यात आली ? गेट आणि मोऱ्या दुरुस्त झाल्या आहेत आणि सिंचनाचे व्यवस्थापन व्यवस्थित सुरु आहे असे सांगण्यात आले तर मग दुरुस्ती कोणत्या कामाची केली ? ही दुरुस्ती योग्य झाली नसेल तर ठेकेदारावर कारवाई करणार काय असा प्रश्न सन्माननीय सदस्या डॉ.नीलम गोऱ्हे यांनी विचारला होता त्याचे उत्तर मंत्री महोदय देतील काय ?

..2..

02-06-2014

(असुधारित प्रत / प्रसिद्धीसाठी नाही)

E-2

AJIT/ KTG/ D/

पूर्वी श्री.भारवि...

11:40

ता.प्र.क्र. 49653...

श्री.सुनील तटकरे : सभापती महोदय, जी काही नादुरुस्ती होती त्यामध्ये धरणाच्या पीअर्सचे बांधकाम खराब झाले होते, त्यामधून मोठ्या प्रमाणावर गळती होत होती, पीअर्स पूर्णपणे तुटले होते. दरवर्षी पावसामुळे येणाऱ्या पुरामुळे बंधान्याच्या उजव्या आणि डाव्या कालव्याची मोठ्या प्रमाणावर नादुरुस्ती होऊन कालवा प्रणाली बंद पडली होती. एकंदरीत बंधान्याची, पीअर्सची दुरुस्ती आणि दोन्ही तीरावरील भरावाच्या दुरुस्तीसाठी 1 कोटी 25 लाख सय्यांचा निधी उपलब्ध झाला होता. त्या कामासाठी एकूण 44 लक्ष सय्ये खर्च झाले. पीअर्सचे बांधकाम दुरुस्त करण्यात आले आहे. त्यावेळी भरावाच्या कामात राहिलेली अपूर्णता पूर्ण करण्याच्या दृष्टीकोनातून यांत्रिकी विभागाची मशिनरी उपलब्ध करून देण्यात येत आहे. दुरुस्तीचे काम पूर्ण झालेले आहे. परंतु दुरुस्तीच्या कामामध्ये ज्या ज्या बाबींचा अंतर्भाव होता त्यातील 50 टक्के बाबी पूर्ण करावयाच्या राहिल्या होत्या. त्या या वर्षी पूर्ण करण्यात येणार आहेत. दुरुस्तीचे काम अपूर्ण आहे आणि अपूर्ण राहिलेले काम यांत्रिकी विभागामार्फत पूर्ण करण्यात येईल. या वर्षी ऑक्टोबर महिन्यात शिल्लक राहिलेली कामे पूर्ण करण्यात येतील. डिसेंबर महिन्यात उन्हाळी भात पिकासाठी पाणी सोडण्यात येते त्यावेळी हे क्षेत्र पुन्हा पुनर्स्थापित झालेले असेल.

सभापती : आपण कोकणातील पाटबंधान्याच्या अनुषंगाने चर्चा करीत आहोत. कोकणामध्ये विशेषतः पाटबंधारे विषयक योजना राबविताना जांभा दगडाचा सर्वात मोठा अडथळा होतो. कोकणामध्ये जांभा दगड असल्यामुळे त्या ठिकाणी पाझर होत नाही. कोकणात पाझर तलाव होण्याची शक्यता फार कमी आहे. कोकणात जांभा दगडाचा अडथळा येत असल्यामुळे तेथे मोठे पक्के बंधारे केले तर, मोठे जलसाठे अडविले तर त्यातून लिफ्ट इरिगेशन करता येईल काय या दृष्टीने मंत्रिमहोदय तपास करणार काय ?

श्री.सुनील तटकरे : सभापती महोदय, आपण सांगितलेली सूचना अतिशय उपयुक्त आहे. या संदर्भात विभागामार्फत सखोल अभ्यास करून तसा प्रस्ताव लवकरात लवकर मंत्रिमंडळासमोर आणण्यात येईल.

ता.प्र.क्र. 49653...

श्री.दिवाकर रावते : सभापती महोदय, हे सार्वभौम सभागृह आहे. सभागृहामध्ये सत्य माहिती दिली पाहिजे. एखादी माहिती अपुरी असेल तर तसे सांगितले पाहिजे. एखादी गोष्ट झाली नसेल आणि तसे सांगितले तर काही गुन्हा नाही. परंतु चुकीची माहिती देऊन सभागृहाची दिशाभूल करणे अत्यंत चुकीचे आहे. माननीय मंत्री महोदयांनी येथे उत्तर देताना सांगितले की, 50 टक्के दुरुस्ती झाली तर 50 टक्के दुरुस्ती झालेली नाही त्यामुळे हा प्रश्न निर्माण झालेला आहे. माननीय मंत्री महोदयांनी सत्य माहिती दिली त्याबद्दल मी त्यांना धन्यवाद देतो. परंतु लेखी उत्तरामध्ये नमूद केलेले आहे की, "बंधान्याच्या दुरुस्तीचे काम सन 2010 मध्ये पूर्ण करण्यात आले आहे" माननीय मंत्री महोदयांनी दिलेले उत्तर आणि लेखी उत्तर यामध्ये फरक आहे. ज्या अधिकाऱ्यांनी सभागृहाची दिशाभूल करणारी माहिती दिलेली आहे त्यांच्यावर कोणती कारवाई करणार आहात ? सभागृहात कसेही उत्तर दिले तरी चालते असा अधिकाऱ्यांचा समज झालेला आहे. अशा उत्तरामुळे मंत्री अडचणीत येतात. माननीय मंत्री महोदयांनी येथे बरोबर उत्तर दिलेले आहे. सभागृहाच्या गरिमेचा हा प्रश्न आहे, तेव्हा आपण निर्देश देणे आवश्यक आहे अशी माझी आपणास विनंती आहे.

श्री.सुनील तटकरे : सभापती महोदय, सन 2010 मध्ये दुरुस्तीचे काम पूर्ण करण्यात आले असे लेखी उत्तर दिलेले आहे, ही वस्तुस्थिती आहे. विसंगती अशी निर्माण झाली आहे की, जेवढा निधी मंजूर झाला, जेवढे काम हाती घेतले तेवढे काम पूर्ण झाले आहे. परंतु एकंदरीत दुरुस्तीचे काम अपूर्ण आहे. तेव्हा संबंधित अधिकाऱ्यांकडून खुलासा मागविण्यात येईल आणि यापुढे असे चुकीचे उत्तर दिले जाणार नाही याची खबरदारी घेण्यात येईल.

श्री.रामदास कदम : सभापती महोदय, सर्वप्रथम मी कोकणवासीयांच्या वतीने आपले आभार मानतो, आपणास धन्यवाद देतो. पाटबंधारे मंत्री हे कोकणातील आहेत आणि आपण कोकणातील मंत्री महोदयांना निर्देश दिलेत त्याबद्दल मला अतिशय आनंद झाला.

सभापती : मी सन्माननीय सदस्यांना सांगू इच्छितो की, मी राज्याच्या पाटबंधारे मंत्री महोदयांना सांगितलेले आहे. .4.

ता.प्र.क्र. 49653...

श्री.रामदास कदम : सभापती महोदय, माननीय पाटबंधारे मंत्री हे कोकणातील आहेत. मला आपल्या माध्यमातून शासनाला एक गोष्ट सांगावयाची आहे की, राज्यात आघाडीचे सरकार आल्यापासून मागील 15 वर्षात कोकणात एकही पाझर तलाव झालेला नाही. ही बाब अतिशय खेदाने सांगत आहे. त्या संदर्भात मी येथे अनेकवेळा उल्लेख केलेला आहे. परंतु त्यावर कोणत्याही प्रकारची उपाययोजना केलेली नाही. या ठिकाणी माननीय उपमुख्यमंत्री श्री.अजित पवार उपस्थित आहेत. मागील 15 वर्षात कोकणात एकही पाझर तलाव झाला नाही. लघुपाटबंधारे प्रकल्प होत नाहीत, मापदंड वाढवून देत नाही. कोकणात पाझर तलाव आणि लघुपाटबंधारे प्रकल्प होण्यासाठी अधिकाऱ्यांची तातडीने बैठक घेऊन, कोकणासाठी वेगळे निकष लावून मापदंड वाढवून देणार काय ?

श्री.सुनील तटकरे : सभापती महोदय, कोकणातील नैसर्गिक आणि भौगोलिक परिस्थिती लक्षात घेता पूर्वी असलेल्या निकषामध्ये बदल करण्याची आवश्यकता होती आणि मधल्या कालावधीत आपण काही बदल केले. तसेच अमरावती आणि अकोला परिसरात संदर्भात देखील निर्णय घेतले. 250 हेक्टर क्षेत्र सिंचन क्षमता निर्माण करणाऱ्या बंधान्याची कामे जलसंधारण विभागामार्फत घेतली जातात आणि तशी कामे सुरु आहेत. परंतु माननीय राज्यपाल महोदयांनी निर्देश दिले आहेत की, 250 हेक्टर क्षेत्र सिंचन क्षमता निर्माण करणाऱ्या बंधान्यांची कामे नव्याने हाती घेण्यात येऊ नयेत. कोकणामध्ये अशा अनेक साईट्स आहेत की जेथे जलाशयाचा साठा होऊ शकतो. मराठवाड्यासह राज्यातील सर्व भागांसाठी किमान 650 हेक्टर क्षेत्र सिंचन क्षमता निर्माण करणाऱ्या लघुपाटबंधारे प्रकल्पाची कामे हाती घेण्यास परवानगी मिळावी असा मंत्रिमंडळाने ठराव करून तो माननीय राज्यपाल महोदयांकडे पाठविलेला आहे. त्या संदर्भात माननीय राज्यपाल महोदयांच्या कार्यालयाने काही माहिती मागविली आहे. ती माहिती त्यांना उपलब्ध करून देण्यात येईल. 650 हेक्टर क्षेत्र सिंचन क्षमता निर्माण करणाऱ्या लघुपाटबंधारे प्रकल्पाची कामे हाती घेण्यासाठी माननीय राज्यपाल महोदयांची लवकरात लवकर परवानगी घेण्याच्या दृष्टीने प्रयत्न करण्यात येतील.

ता.प्र.क्र. 49653...

श्री.रामदास कदम : सभापती महोदय, सभागृहाची दिशाभूल करण्यात येत आहे. माननीय राज्यपाल महोदयांनी कोकणातील पाझर तलावा संदर्भात कोणतेही निर्देश दिलेले नाहीत. मी माननीय मंत्री महोदयांवर हक्कभंगाची सूचना देईन. माननीय राज्यपालांनी लघुपाटबंधारे प्रकल्पाच्या कामासाठी निर्देश दिले असतील परंतु पाझर तलावाच्या संदर्भात कोणतेही आदेश दिलेले नाहीत. माननीय मंत्री महोदय सभागृहात असत्य माहिती देत आहेत, ते सभागृहाची दिशाभूल करीत आहेत. हे शासन कोकणावर अन्याय करीत आहे. माननीय मंत्री महोदय सभागृहाची दिशाभूल करणारी माहिती देत आहेत, मी त्यांच्या विरोधात हक्कभंगाची सूचना देईन.

यानंतर श्री.बोर्डे...

श्री.सुनील तटकरे : सभापती महोदय, सन्माननीय ज्येष्ठ सदस्य श्री.रामदास कदम हे कोणाचा राग कोणावर काढत आहेत हे मला माहीत नाही. मी मघाशी उत्तर देताना पाझर तलावांच्या बाबतीत कोणतेही भाष्य केले नाही. मी असे सांगितले की, 250 हेक्टरपर्यंत जलसंधारण महामंडळाच्या मार्फत पाझर तलाव किंवा लघु पाटबंधारे प्रकल्प हाती घेण्यात कोणतीही अडचण नाही. जलसंधारण विभागाकडून त्यांच्याकडे मंजूर असलेल्या प्रकल्पांच्या माध्यमातून वेगवेगळी कामे घेतली जातात. माझ्या विभागाला 250 हेक्टरवरील कामे घेण्यासाठी बंधने आहेत ही वस्तुस्थिती आहे, ही बाब मी पुन्हा रेकॉर्डवर आणत आहे.

श्री.दिवाकर रावते : महोदय, ज्या अधिकाऱ्याने दिशाभूल करणारे लेखी उत्तर दिलेले आहे त्याच्यावर कारवाई करण्याबाबत आपण माननीय मंत्र्यांना निदेश द्यावेत अशी मी विनंती केली होती. आपण माननीय मंत्र्यांना तशा प्रकारचे निदेश दिले व माननीय मंत्र्यांनी सुध्दा सांगितले की, संबंधित अधिकाऱ्याकडून तातडीने खुलासा मागविण्यात येईल. मुळात या सरकारचे हे शेवटचे अधिवेशन आहे. पुढच्या सरकारमध्ये आताचे माननीय मंत्री असतील किंवा नसतील. माझे म्हणणे एवढेच आहे की, हलव्याच्या घरावर तुळशीपत्र नको. या निमित्ताने मी विनंती करतो की, संबंधित अधिकाऱ्यावर जी कारवाई करण्यात येईल ती याच अधिवेशनात सभागृहात समजली पाहिजे.

सभापती : मी सन्माननीय सदस्यांच्या निदर्शनास आणून देतो की, मंत्री ही सततची प्रक्रिया असते.

औरंगाबाद जिल्ह्यात कमी पाऊस झाल्याने जायकवाडी धरणात पाणी सोडण्याबाबत

(५) * ४९४५१ श्री.विक्रम काळे, डॉ.सुधीर तांबे, श्री.वसंतराव खोटे, श्री.सतिश चव्हाण, श्री.अब्दुल्लाखान दुर्गणी : तारांकित प्रश्न क्रमांक ४५५२१ ला दिनांक १३ डिसेंबर, २०१३ रोजी दिलेल्या उत्तराच्या संदर्भात: सन्माननीय जलसंपदा (कृष्णा खोरे पाटबंधारे महामंडळ वगळून) मंत्री पुढील गोष्टींचा खुलासा करतील काय :-

- (१) औरंगाबाद जिल्ह्यात कमी पाऊस झाल्याने जायकवाडी धरणात पाणीसाठा कमी असल्याने त्यात वरील भागातील धरणातून पाणी सोडावे यासाठी विविध संघटना व लोकप्रतिनिधी पाठपुरावा करित आहेत, हे खरे आहे काय,
- (२) असल्यास, औरंगाबाद येथे काही लोकप्रतिनिधींनी जायकवाडीत पाणी सोडावे म्हणून उपोषण केले होते, हे ही खरे आहे काय,
- (३) असल्यास, उक्त प्रकरणी शासनाने कोणती कार्यवाही केली वा करण्यात येत आहे,
- (४) अद्याप कोणतीच कार्यवाही केली नसल्यास, विलंबाची कारणे काय आहेत ?

श्री. सुनिल तटकरे : (१) होय.

(२) होय.

(३) व (४) जायकवाडी धरणात पाणीसाठा कमी असल्याने त्यात उर्ध्व बाजूच्या धरणातून पाणी सोडण्याबाबत आणि उर्ध्व भागातील धरणातून जायकवाडी साठी पाणी सोडण्यात येऊ नये अशा विरुद्ध मागण्यांसाठी रिट याचिका आणि जनहित याचिकांबाबत मा.उच्च न्यायालय, मुंबई येथे एकत्रितपणे सुनावणी सुरु आहे. सदर प्रकरणी ०५/०५/२०१४ रोजी मा. उच्च न्यायालय, मुंबई यांनी महाराष्ट्र जलसंपत्ती नियमन प्राधिकरण स्तरावर सुनावणी घेवून पाणी सोडण्याबाबत दोन आठवड्यात निर्णय घ्यावा असे आदेश दिले आहेत.

श्री.विक्रम काळे : सभापती महोदय, जायकवाडी प्रकल्प मराठवाड्यातील ५ जिल्ह्यांना वरदान ठरणारा प्रकल्प आहे. मराठवाडा विभागात सातत्याने कमी पाऊस पडतो. या वर्षी सुध्दा कमी पाऊस पडलेला आहे. ज्यावेळी जायकवाडी धरण बांधण्यात आले त्या वेळी जायकवाडी धरणावरील धरणे भरल्यानंतर जायकवाडी धरणात पाणी सोडावयास पाहिजे असे ठरले होते. परंतु आतापर्यंत पाणी सोडलेले नाही. त्यामुळे अनेक लोकप्रतिनिधींनी औरंगाबाद येथे आंदोलने

केली. मराठवाड्यातील माजी मुख्यमंत्री श्री.अशोक चव्हाण आणि इतर सर्व लोकप्रतिनिधींची बैठक घेऊन या संदर्भात आश्वासन देण्यात आले होते. परंतु अद्यापपर्यंत पाणी सोडण्यात आलेले नाही. आता हे प्रकरण न्यायप्रविष्ट झाले आहे.

सभापती : मी सन्माननीय सदस्यांना सांगू इच्छितो की, त्यांनी स्पेसिफिक प्रश्न विचारावा.

श्री.विक्रम काळे : महोदय, दिनांक 05/05/2014 रोजी माननीय उच्च न्यायालय, मुंबई यांनी महाराष्ट्र जलसंपत्ती नियमन प्राधिकरण स्तरावर सुनावणी घेऊन पाणी सोडण्याबाबत दोन आठवड्यात निर्णय घ्यावा असे आदेश दिले होते. सदरहू आदेश देऊन एक महिना होत आला आहे. या अनुषंगाने मी विचारू इच्छितो की, जलसंपत्ती नियमन प्राधिकरणाने या संदर्भात काय निर्णय घेतला आहे, जायकवाडी धरणात कधी आणि किती पाणी सोडण्यात येणार आहे ?

श्री.सुनील तटकरे : महोदय, मी सन्माननीय सदस्य श्री.विक्रम काळे यांना सांगू इच्छितो की, या विषयाच्या संदर्भात उच्च न्यायालयात रिट याचिका आणि जनहित याचिका दाखल करण्यात आलेल्या आहेत. त्या सर्व याचिकांवर माननीय उच्च न्यायालय, मुंबई येथे एकत्रितपणे सुनावणी सुरु आहे. माननीय उच्च न्यायालय, मुंबई यांनी दिनांक 05/05/2014 रोजी महाराष्ट्र जलसंपत्ती नियमन प्राधिकरण स्तरावर सुनावणी घेऊन पाणी सोडण्याबाबत दोन आठवड्यात निर्णय घ्यावा असे आदेश दिले होते. या अनुषंगाने एम.डब्ल्यू.आर.आर.ए. ने सुनावणी घेतली. त्यांनी असा निर्णय दिला आहे की, "Looking to the information and analysis thereof it is clear that the entire committed drinking water and industrial requirement till 31/07/2014 for Jayakwadi can be met from the present storage available in Jayakwadi reservoir. Also it needs to be noted that there is no commitment on the part of the Government to give water for Hot weather irrigation in the Jayakwadi command in this season of 2013-14. There are some reservoir groups upstream of Jayakwadi viz. Gangapur & Mula from which about 1.58 TMC (45 million cubic meter) of water is available for release for Jayakwadi. However, considering past experience, this quantum is so small that it may not reach Jayakwadi reservoir due to transit losses.

..4..

Therefore, this Authority feels that against this background the release of water from dams upstream of Jayakwadi will not be of any use to the users downstream of Jayakwadi at present.

The next hearing in this case will be held on 09/07/2014 at 12.00 noon in the office of MWRRA.

याचाच अर्थ जलसंपत्ती नियमन प्राधिकरणाने असा निर्णय दिला की, वरच्या धरणांतून पाणी सोडण्याची आवश्यकता नाही. तसेच या संदर्भातील पुढील सुनावणी दि.9 जुलै, 2014 रोजी ठेवण्यात आलेली आहे. औरंगाबाद आणि मुंबई उच्च न्यायालयात ज्या ज्या निरनिराळ्या याचिका दाखल करण्यात आल्या त्या एकत्र करण्यात आल्या आणि माननीय मुख्य न्यायमूर्ती यांच्यासमोर त्या सर्व याचिकांवरील सुनावणी सुरु आहे. या संदर्भात सारासर विचार केला तर या वर्षी जायकवाडी धरणात 33 टक्क्यांच्या आसपास जलसाठा झाला. त्यामुळे एक रोटेशन शाश्वत देण्यासंदर्भात जी खबरदारी घ्यावयाची होती ती घेतली आहे. उच्च न्यायालयाच्या आदेशानुसार महाराष्ट्र जलसंपत्ती नियमन प्राधिकरणाने दिलेल्या निर्णयानुसार आता धरणात पाणी सोडण्याची आवश्यकता नाही.

श्री.दिवाकर रावते : महोदय, माननीय मंत्र्यांच्या उत्तरामुळे विसंगती निर्माण झाली आहे. मराठवाड्यातील जनतेचा घात करण्यासंदर्भातील उत्तर माननीय मंत्र्यांनी का दिले असा प्रश्न मला पडला आहे. एका बाजूला न्यायालय असे म्हणते की, पूर्वीचा अनुभव लक्षात घेऊन वरून पाणी सोडले तरी ते पोहोचू शकणार नाही. हे बरोबर आहे. कारण वरून सोडलेले पाणी खाली येईपर्यंत झिरपून जाईल. तसेच न्यायालयाने असेही नमूद केले की, या संदर्भातील निर्णय दि.7 जुलै, 2014 रोजीच्या सुनावणीत घेण्यात येईल. याचाच अर्थ न्यायालयाने पाऊस पडल्यानंतर या संदर्भातील निर्णय घेण्याचे नमूद केले आहे. तर दुसऱ्या बाजूला माननीय मंत्र्यांनी उत्तर देताना असे सांगितले की, मुंबई उच्च न्यायालयाने दि.05/05/2014 रोजी या संदर्भातील निर्णय महाराष्ट्र जलसंपत्ती नियमन प्राधिकरणाने दोन आठवड्यात घ्यावा असा आदेश दिला आहे. मुळात या

..5..

ता.प्र.क्र.49451....

श्री.सुनील तटकरे....

संदर्भातील सुनावणी न्यायालयात सुरु आहे. माननीय उच्च न्यायालय, मुंबई यांनी दिनांक 05/05/2014 रोजी महाराष्ट्र जलसंपत्ती नियमन प्राधिकरण स्तरावर सुनावणी घेऊन पाणी सोडण्याबाबत दोन आठवड्यात निर्णय घ्यावा असे आदेश दिले होते. परंतु आताच माननीय मंत्र्यांनी सांगितल्यानुसार न्यायालयाने या संदर्भात दि.9 जुलै, 2014 रोजीच्या सुनावणीत विचार करू असे सांगितले आहे. प्राधिकरणाने दोन आठवड्यात निर्णय घ्यावा असे सांगितल्यानंतर मराठवाड्यातील जनतेने काय करावे, प्राधिकरण निर्णय घ्यायला सक्षम आहे की नाही, की न्यायालय जुलै महिन्यात निर्णय घेणार आहे, अशी जी विसंगती निर्माण झाली आहे त्या बाबतीत माननीय मंत्र्यांनी खुलासा करावा.

श्री.सुनील तटकरे : महोदय, या ठिकाणी सन्माननीय सदस्य श्री.दिवाकर रावते यांचा काही तरी गैरसमज होत आहे. मी ज्या निर्णयाचे वाचन केले आहे तो उच्च न्यायालयाचा नसून महाराष्ट्र जलसंपत्ती नियमन प्राधिकरणाने दिलेला आहे. माननीय उच्च न्यायालय, मुंबई यांनी महाराष्ट्र जलसंपत्ती नियमन प्राधिकरणाने सुनावणी घेऊन पाणी सोडण्याबाबत दोन आठवड्यात निर्णय घ्यावा असे आदेश दिले होते. उच्च न्यायालयाने जे आदेश दिले होते त्या अनुषंगाने महाराष्ट्र जलसंपत्ती नियमन प्राधिकरणाने सुनावणी घेऊन जो निर्णय दिला तो मी वाचून दाखविला आहे. उच्च न्यायालयामध्ये या संदर्भातील अंतिम सुनावणी होऊन अद्याप निर्णय व्हावयाचा आहे. उच्च न्यायालयाने अंतरिम आदेश असा दिला की, एम.डब्ल्यू.आर.आर.ए. ने या संदर्भातील निर्णय घ्यावा. एम.डब्ल्यू.आर.आर.ए. ने जो निर्णय घेतला त्याच निर्णयाचे मी वाचन केले.

नंतर श्री.कांबळे....

ता.प्र.क्र.49451....

श्री. अमरनाथ राजूरकर : सभापती महोदय, समन्यायी पाणी वाटपाच्या विषयावरील चर्चेची ही तिसरी वेळ आहे. मागील अधिवेशनात देखील यासंबंधी चर्चा झाली, नागपूरच्या अधिवेशनात देखील यासंबंधी चर्चा झाली आणि आता पुन्हा या विषयावर चर्चा होत आहे. आपण आता समन्यायी पध्दतीने पाणी वाटप करणार आहोत. मात्र त्याकरिता महाराष्ट्र जलसंपत्ती नियमन प्राधिकरणाचे नियम अंतिम झाले आहेत का, पाणी नेमके कसे वाटप करायचे आहे ? समन्यायी पाणी वाटपाच्या संदर्भातील नियम अंतिम झाले असल्यास त्या नियमांची अंमलबजावणी पावसाळ्यापासून करणार का ?

श्री. सुनील तटकरे : सभापती महोदय, सदर विषयाच्या संदर्भातील सर्व काही एमडब्ल्यूआरआरएकडे सोपविण्यात आले आहे. न्यायालयात सुध्दा या संदर्भात सुनावण्या सुरु आहेत. सरकारचा पूर्ण प्रयत्न राहिल की, यावर्षी पावसाळा हंगाम सुरु असतानाच या संदर्भातील निर्णय व्हावा. अपस्ट्रिम धरणातून नेमके केव्हापर्यंत पाणी सोडले जावे यासंबंधी सन्माननीय सदस्य येथे भावना व्यक्त करित आहेत. आता प्राधिकरणाने निकाल दिला आहे. आता पाणी सोडले तर मोठ्या प्रमाणात लॉस होऊन पाणी पोहचण्याचे प्रमाण अल्प, अत्यल्प राहिल. त्यामुळे सन्माननीय सदस्यांच्या भावना आहेत की, प्रत्यक्ष पावसाळी हंगामामध्ये अपस्ट्रिम धरणामध्ये असलेल्या पाणी साठ्याच्या संदर्भातील समन्यायी पाणी वाटपाबाबत नेमका निर्णय व्हावा. उच्च न्यायालयात या संदर्भातील याचिका प्रलंबित असल्यामुळे सरकारचाही यासंबंधी प्रयत्न राहिल. समन्यायी पाणी वाटपाच्या संदर्भातील नियम झाले आहेत. आता उच्च न्यायालयासमोर या संदर्भातील सुनावणी सुरु आहे. त्या संदर्भातील निर्णय यावर्षी निश्चितपणे व्हावा यासाठी सरकारचा प्रयत्न निश्चितपणे राहिल.

श्री. अमरसिंह पंडित : महोदय, पाणी वाटपाच्या संदर्भातील नियमांना मान्यता दिली आहे का, असा प्रश्न सन्माननीय सदस्य श्री. अमरनाथ राजूरकर यांनी विचारला आहे. नियमांची लवचिकता पाहतानाच त्यांचा गैरवापर करून उत्तर महाराष्ट्रातील नेते मंडळींनी दरम्यानच्या काळात उच्च न्यायालयामध्ये याचिका दाखल केली आणि यास स्थगिती मिळविली. त्या स्थगितीमुळे

ता.प्र.क्र.49451....

श्री. अमरसिंह पंडित ....

यावर्षी मराठवाडा कोरडा राहिला, पाणी मिळाले नाही. एप्रिल-मे महिन्यामध्येच अशाप्रकारे विषय चर्चेला येतो. पाणी खालच्या स्तरापर्यंत येऊ शकत नाही अशा आशयाचे शपथपत्र दाखल केल्यानंतर, निश्चितच ते कन्व्हिन्सिंग आहे. माझे म्हणणे एवढेच आहे की, पाणी वाटपाच्या नियमांना मान्यता मिळाली आहे का या सन्माननीय सदस्यांच्या प्रश्नाचे उत्तर माननीय मंत्र्यांनी 'होय' किंवा 'नाही' असे स्पेसिफिक द्यावे.

श्री. सुनील तटकरे : सभापती महोदय, होय.

श्री. विक्रम काळे : सभापती महोदय, माननीय मंत्री ज्येष्ठ आहेत. ते अभ्यासू आहेत अशी त्यांची ख्याती आहे. आम्हाला त्यांच्याकडून उत्तराची अपेक्षा आहे. आमच्या सहकाऱ्यांनी पाणी वाटपाच्या नियमांना मान्यता मिळाली का असा प्रश्न विचारला आहे. आपण कलम 12(6)(ग) नुसार पाणी वाटपासाठी या नियमांची अंमलबजावणी पावसाळ्यापासून करणार का ? उच्च न्यायालयात या संदर्भातील निर्णय होऊन 1 महिना झाला आहे. उच्च न्यायालयाने या संदर्भात 2 आठवड्यांत निर्णय घेण्यास सांगितले आहे. शासनाने या संदर्भातील निर्णय 2 आठवड्यांत घेऊन तसे उत्तरात छापणे गरजेचे होते. परंतु, तसे उत्तरात छापलेले नाही. कलम 12(6)(ग) नुसार शासन या पावसाळ्यापासून पाणी सोडण्याची कार्यवाही करणार का ?

श्री. सुनील तटकरे : सभापती महोदय, शासनाने या संदर्भातील उत्तर 27 तारखेला विधानमंडळ सचिवालयकडे पाठविले. 28 तारखेला या संदर्भातील निकाल आला. त्यामुळे मी हा निकाल येथे वाचून दाखविला. तो निकाल सुस्पष्ट आहे. या संदर्भातील पुढील सुनावणी उच्च न्यायालयापुढे आहे. 13 तारखेला या संदर्भातील सुनावणी आहे. उच्च न्यायालयामध्ये व एमडब्ल्यूआरआरमध्ये देखील या संदर्भातील सुनावणी आहे. पूर्वी केलेले नियम रद्द केले आहेत. उच्च न्यायालय व एमडब्ल्यूआरआर यांच्यापुढे यासंबंधीची याचिका आहे. निर्णयांप्रमाणे प्रयत्न केले जातील. सन्माननीय सदस्य वारंवार सांगत आहेत. पावसाळी हंगामामध्ये पाणी सोडण्याची उच्च न्यायालयात याचिका प्रलंबित असल्यामुळे यावर्षी निर्णय करण्याच्या संदर्भात सरकार प्रयत्नशील राहिल.

ता.प्र.क्र.49451....

श्री. विक्रम काळे : सभापती महोदय, हा मराठवाड्यावर अन्याय आहे. आम्ही याचा निषेध करून सभात्याग करतो.

(सत्ताधारी पक्षाचे काही सन्माननीय सदस्य सभात्याग करतात.)

सभापती : प्रश्नोत्तराचा तास संपला आहे.

असुधारित प्रत / प्रसिद्धीसाठी नाही

पृ.शी./मु.शी.: मंत्र्यांचा परिचय

श्री. अजित पवार (उप मुख्यमंत्री) : सभापती महोदय, श्री. जितेंद्र आव्हाड यांचा वैद्यकीय शिक्षण व फलोत्पादन मंत्री म्हणून मी आपणाला व आपल्यामार्फत या सभागृहाला परिचय करून देत आहे.

सभापती महोदय, श्री. अब्दुल सत्तार यांचा मंत्री म्हणून मी आपणाला व आपल्यामार्फत या सभागृहाला परिचय करून देत आहे.

सभापती महोदय, श्री. अमित विलासराव देशमुख यांचा राज्यमंत्री म्हणून मी आपणाला व आपल्यामार्फत या सभागृहाला परिचय करून देत आहे.

सभागृहाच्या कामकाजासंबंधी

सभापती : आता आपण शोक प्रस्ताव घेऊ या.

श्री. अजित पवार : सभापती महोदय, माझी आपणाला व आपल्यामार्फत सभागृहाला विनंती आहे की, आता फक्त 15-20 मिनिटांचेच कामकाज शिल्लक आहे. हे कामकाज घेऊन नंतर शोक प्रस्ताव घेण्यात यावा.

सभापती : ठीक आहे.

नियम 289 अन्वयेच्या प्रस्तावाच्या सूचनेसंबंधी

सभापती : आज नियम 289 अन्वये प्रस्तावाच्या 4 सूचना आल्या आहेत. सर्वश्री. विनोद तावडे, दिवाकर रावते, पांडुरंग फुंडकर, रामदास कदम, जयंत प्र. पाटील, चंद्रकांत पाटील, डॉ. दीपक सावंत, श्रीमती शोभा फडणवीस, डॉ. नीलम गोन्हे, डॉ. रणजीत पाटील, श्री. रामनाथ मोते, अॅड. आशिष शेलार, सर्वश्री. विजय ऊर्फ भाई गिरकर, नागो पुंडलिक गाणार, भगवान साळुंखे, वि.प.स. यांनी "वरळी, मुंबई येथील कॅम्पा कोला कम्पाऊंड संकुलाचे तत्कालिक विकासक पीएसबी कंस्ट्रक्शन कंपनीने अतिरिक्त एफएसआय वापरून मान्यतेपेक्षा जास्त बांधकाम केल्याचे निदर्शनास आल्याने महापालिकेमार्फत बेकायदेशीर बांधकाम तोडण्याचे आदेश देणे व माननीय सर्वोच्च न्यायालयानेही त्यावर शिक्कामोर्तब करणे, परंतु, त्याचवेळेस माननीय सर्वोच्च न्यायालयाने शासनास योग्य तो निर्णय घेण्याबाबतचा अधिकार असल्याचे देखील नमूद करणे या विषयाच्या संदर्भात नियम 289 अन्वयेच्या प्रस्तावाची सूचना दिली आहे. हा विषय नियम 289 च्या प्रस्तावाच्या सूचनेचा कसा होतो याबाबत सन्माननीय सदस्यांनी आपले म्हणणे थोडक्यात मांडावे.

श्री. विनोद तावडे : सभापती महोदय, हा प्रश्न सभागृहात वारंवार चर्चेला येतो. माननीय मुख्यमंत्र्यांनी मागच्या अधिवेशनात स्पष्ट सांगितले होते की, मी स्वतः या प्रकरणात लक्ष घालून कॅम्पा कोलाच्या रहिवाशांना बोलावितो. या विषयाचा इतिहास सर्वांना माहित असल्यामुळे मी जास्त काही सांगत नाही. महानगरपालिकेने बांधकाम तोडण्याचे आदेश दिले, माननीय सर्वोच्च न्यायालयाने देखील यावर शिक्कामोर्तब केले आहे आणि यासंबंधी शासनाने देखील योग्य ती भूमिका घ्यावी असे सांगितले आहे. पुन्हा माननीय सर्वोच्च न्यायालयात गेल्यानंतर रहिवाशांनी या संदर्भात काही सोल्यूशन द्यावे आणि महानगरपालिका व रहिवाशांनी या संदर्भात एकत्र बसून प्रश्न सोडवावा असेही सांगितले. माननीय सर्वोच्च न्यायालयाने मार्ग दाखविल्यानंतर देखील महानगरपालिकेने ते स्वीकारायचे नाकारले. ही आडमुठी भूमिका कशासाठी आहे हे मला कळत नाही. सभागृहात मागच्या अधिवेशनात देखील हा विषय निघाला. आपण स्वतः यामध्ये लक्ष घातले. माननीय मुख्यमंत्र्यांनी सांगितले की, मी स्वतः या संदर्भात लक्ष घालून महानगरपालिकेच्या अधिकाऱ्यांना बोलावून तोडगा काढतो. परंतु, तेही झाले नाही. उद्या कोर्टात या विषयी सुनावणी आहे. माननीय सर्वोच्च न्यायालयाने दिलेल्या निर्णयाप्रमाणे आज संध्याकाळी 5 वाजता त्या

श्री. विनोद तावडे ....

संदर्भातील मुदत संपत आहे. उद्याची सुनावणी होईपर्यंत आम्ही लक्ष घालतो असे तरी शासन सांगू शकते का ? न्यायालयाच्या निर्णयाला आपण बांधील आहोत. परंतु, कायद्यामध्ये बदल केला तर न्यायालय त्याला बांधील राहिल. उद्याच्या सुनावणीपर्यंत यामध्ये लक्ष घालून शासन हे थांबवेल इतके तरी शासन सांगू शकते का ? शासनाने असे सांगावे असा माझा आग्रह आहे. शासनाला वाटल्यास यासंबंधी चर्चा करू या.

अॅड. आशिष शेलार : सभापती महोदय, सन्माननीय विरोधी पक्षनेत्यांनी नियम 289 च्या प्रस्तावाच्या सूचनेवर भूमिका मांडली आहे. माननीय मुख्यमंत्र्यांनी सभागृहात या संदर्भात सेंसिटिव्हिटी दाखवली की नाही हे पटलावर आहे. बाहेर जाऊन कोणता निर्णय झाला हेही सर्वश्रुत आहे. कॅम्पा कोला येथील रहिवाशांनी दिलेला प्रस्ताव मुंबई महानगरपालिकेने कन्व्हेयन्सच्या ग्राऊंडवर रिजेक्ट केला. दुसऱ्या दिवशी ते कन्व्हेयन्स न्यायालयात चॅलेंज करण्याचा निर्णय घेतला.

(नंतर श्री. रोझेकर ....

अॅड.आशिष शेलार.....

ज्या भूमिकेचा उल्लेख सन्माननीय विरोधी पक्षनेत्यांनी केला, त्या आडमुठ्या धोरणाचा वास त्यातून येत आहे.

सभापती महोदय, आज काय स्थिती आहे ? सर्वोच्च न्यायालयापर्यंतचे सर्व दरवाजे बंद झाले आहेत, असे वातावरण असताना सर्वोच्च न्यायालयाने कॅम्पाकोलावासियांचे म्हणणे ऐकण्याची तयारी दर्शविली, तशी परवानगी दिली आणि उद्या त्या संबंधीची सुनावणी निश्चित केली. आमची सर्वांची या शासनाला आणि सन्माननीय उप मुख्यमंत्री श्री.अजित दादा पवार यांना एवढीच विनंती आहे की, देशाचे अॅडव्होकेट जनरल म्हणून नुकतीच श्री.मुकुल रोहतगी यांची नेमणूक झाली आहे. उद्या सर्वोच्च न्यायालयामध्ये सुनावणी आहे. अॅडव्होकेट जनरल म्हणून नुकतीच नियुक्ती झालेल्या श्री.मुकुल रोहतगी यांचे ओपिनियन घेण्यासाठी मुदत देण्याची आणि तोपर्यंत डेमॉलिशनची कारवाई स्थगित करण्याची विनंती राज्य सरकारने सर्वोच्च न्यायालयाला करावी.

सभापती महोदय, नव्याने नियुक्त झालेल्या अॅडव्होकेट जनरल श्री.रोहतगी यांना कॅम्पाकोला प्रकरणाची संपूर्ण माहिती आहे. देशाचे अॅडव्होकेट जनरल यांचे ओपिनियन घेण्याचा अधिकार राज्य शासनाला आहे. अॅडव्होकेट जनरल यांचे ओपिनियन घेईपर्यंत निश्चितपणे या संदर्भातील कारवाई आपण थांबवू शकतो आणि ते बेकायदेशीरही ठरणार नाही. त्यामुळे अॅडव्होकेट जनरल श्री.मुकुल रोहतगी यांचे ओपिनियन घ्यावे आणि या प्रकरणी राज्य सरकारने सहानुभूतीची भूमिका घ्यावी, अशी विनंती मी आपल्या माध्यमातून सरकारला करतो.

श्री.रामदास कदम : सभापती महोदय, म.वि.स.नियम 289 अन्वये दिलेल्या सूचनेवर सदस्यांना आपल्या भावना व्यक्त करण्याची परवानगी आपण दिली, त्याबद्दल प्रथम मी आपले आभार मानतो.

सभापती महोदय, कॅम्पाकोला प्रकरणी शासनाने सहानुभूतीची भूमिका घ्यावी, अशी माझी शासनाला विनंती आहे. सन 2000 पर्यंतच्या झोपड्यांना संरक्षण देण्याची भूमिका आपण स्वीकारली, त्यापूर्वी सन 1995 पर्यंतच्या झोपड्यांना संरक्षण देण्याची भूमिकाही आपण स्वीकारली. कॅम्पाकोलामधील रहिवासी तर त्या इमारतीमध्ये 30 वर्षांपासून रहात आहेत. त्यामध्ये त्यांचा काहीही दोष नसून बिल्डरचा दोष आहे. असे असताना आज त्यांना न्याय मिळविण्यासाठी रस्त्यावर

...2....

श्री.रामदास कदम.....

उतरावे लागत आहे. उद्या सर्वोच्च न्यायालयामध्ये सुनावणी होऊन या संदर्भातील निर्णय होणार आहे. यापूर्वी हा प्रश्न सभागृहात उपस्थित झाल्यानंतर मुख्यमंत्री महोदयांनी सभागृहाला आणि कॅम्पाकोला रहिवाशांना आश्वासित केले होते. आजच्या परिस्थितीतही पुन्हा एकदा सरकारने या रहिवाशांबाबत सहानुभूतीपूर्वक निर्णय घ्यावा, आयुक्तांना, कॅम्पाकोला रहिवाशांना आणि माननीय विरोधी पक्षनेत्यांना आमंत्रित करून तातडीने बैठक घ्यावी आणि या संदर्भातील सकारात्मक निर्णय घ्यावा, अशी मी आपल्या माध्यमातून शासनाला विनंती करतो.

श्री.भाई जगताप : सभापती महोदय, नियम 289 अन्वये विरोधी पक्षाने दिलेल्या सूचनेवर सत्तासूचक पक्षाच्या सदस्यांना म्हणणे मांडता येत नाही, असे असले तरी हा विषय वेगळ्या स्वरूपाचा असल्यामुळे मी थोडक्यात राज्य शासनाला विनंती करण्यासाठी उभा राहिलो आहे.

सभापती महोदय, यापूर्वी देखील हा विषय सभागृहात उपस्थित झाला होता. त्यावेळी सर्वोच्च न्यायालयाच्या आदेशाचा आदर करून दोन्ही बाजूच्या सन्माननीय सदस्यांनी या विषयावर आपल्या भावना व्यक्त केल्या होत्या. "तुम्ही बसून काही तोडगा निघत असेल तर काढावा", असे सूचक निदेश किंवा मत सर्वोच्च न्यायालयाने व्यक्त केल्यानंतर अशाच प्रकारे नियम 289 अन्वये सभागृहात चर्चा उपस्थित झाली होती. त्यावेळी सरकारकडून सकारात्मक आश्वासन दिले गेले होते व त्याचे आम्ही सर्व साक्षीदार आहोत.

सभापती महोदय, आज हा प्रश्न ऐरणीवर आला आहे. कायद्याच्या चौकटीला धक्का न लावता, या प्रकरणी न्यायालयात सुनावणी सुरु असेपर्यंत, सन्माननीय सदस्य अॅड.आशिष शेलार यांनी सांगितल्याप्रमाणे नवनियुक्त अॅडव्होकेट जनरल यांचा सल्ला घेण्याचा अधिकार राज्य शासनाला आहे. कॅम्पाकोलावासियांची मागणी लिगल की इल्लिगल, या कायदेशीर व तांत्रिक तपशिलात जाण्यात आज काही अर्थ नाही. कारण, तो मोठ्या चर्चेचा विषय आहे. परंतु, आमचे सर्वांचे हे मत आहे की, शासनाने या विषयी सहानुभूतिपूर्वक विचार करावा. सभागृहातील दोन्ही बाजूचे सन्माननीय सदस्य, त्या विभागाचे खासदार, आमदार व सर्वपक्षीय नेत्यांनी याबद्दलच्या

..3.....

02-06-2014

(असुधारित प्रत / प्रसिद्धीसाठी नाही)

H-3

SRR/ D/ KTG/

प्रथम श्री.मंगेश कांबळे.....

12:10

श्री.भाई जगताप.....

आपल्या भावना व्यक्त केल्या आहेत. माझी अशी विनंती आहे की, या प्रकरणी शासनाने सकारात्मक धोरण अवलंबिले तर जास्त चांगले होईल आणि त्या लोकांना दिलासाही मिळेल.

श्री.अजित पवार (उप मुख्यमंत्री) : सभापती महोदय, सभागृहाचे सन्माननीय विरोधी पक्षनेते आणि दोन्ही बाजूच्या सन्माननीय सदस्यांनी नियम 289 अन्वये दिलेल्या सूचनेवर आपल्या भावना व्यक्त केल्या आहेत.

सभापती महोदय, सभागृहाला याची कल्पना आहे की, यापूर्वी सभागृहात हा प्रश्न उपस्थित झाल्यानंतर राज्याच्या प्रमुखांनी या संदर्भातील उत्तर दिले होते. आजचे सभागृहाचे कामकाज संपल्यानंतर दुपारी मंत्रिमंडळाची बैठक होणार आहे. त्यावेळी आज सभागृहात सन्माननीय विरोधी पक्षनेते, सन्माननीय सदस्य अॅड.आशिष शेलार, श्री.भाई जगताप, श्री.रामदास कदम यांनी ज्या काही सूचना केल्या आहेत किंवा भावना मांडल्या आहेत, त्या मी मुख्यमंत्री महोदयांच्या कानावर घालतो.

सभापती महोदय, सर्वोच्च न्यायालयाचा कोर्टे अवमान होणार नाही, असे बघून कॅम्पाकोला रहिवाशांना काही मदत करता येईल का, याबाबतचा विचार निश्चितपणे केला जाईल. खरे तर मुंबई महानगरपालिकेत शिवसेना-भाजपाची सत्ता आहे. महानगरपालिकेत त्यांनी याबाबतचा ठराव मंजूर करून घेतला पाहिजे. आम्ही सुध्दा राज्य सरकारच्या वतीने काही मार्ग काढता येईल का, या बाबतचा प्रयत्न करू. सभागृहाच्या भावना मुख्यमंत्री महोदयांच्या कानावर घातल्या जातील.

सभापती : नियम 289 च्या सूचनेच्या अनुषंगाने सन्माननीय विरोधी पक्षनेते आणि विरोधी व सत्तासूद्ध पक्षातील काही सन्माननीय सदस्यांनी मुंबईतील रहिवाशांच्या दृष्टीने अतिशय महत्त्वपूर्ण अशा विषयावर आपल्या भावना सभागृहात मांडल्या आहेत. राज्याच्या उपमुख्यमंत्री महोदयांनी सुध्दा सभागृहाच्या भावना मुख्यमंत्री महोदयांच्या निदर्शनास आणण्याचे अभिवचन आपल्याला दिले आहे.

या निमित्ताने मी उप मुख्यमंत्री महोदयांना एवढीच विनंती करीन की, कॅम्पाकोला इमारतीमध्ये राहणारे रहिवासी हे त्या इमारतीमध्ये गेल्या 30 वर्षांपासून रहात आहेत. यापूर्वी हा

...4.....

02-06-2014

(असुधारित प्रत / प्रसिद्धीसाठी नाही)

H-4

SRR/ D/ KTG/

प्रथम श्री.मंगेश कांबळे.....

12:10

सभापती.....

प्रश्न सुटला असता तर अतिशय चांगले झाले असते. हा प्रश्न सोडवून घेण्याचा या रहिवाशांचा नेहमीच प्रयत्न राहणार आहे. सर्वोच्च न्यायालयाने देखील अतिशय सहानुभूतीची भावना व्यक्त केली आहे व उद्या या रहिवाशांचे म्हणणे ऐकून घेण्याची तयारीही दाखविली आहे. त्या अनुषंगाने या लोकांना दिलासा मिळेल, अशा प्रकारचे प्रयत्न होतील, असे मुख्यमंत्री व उप मुख्यमंत्री महोदयांनी पहावे. मी या प्रस्तावाच्या सूचनेस अनुमती नाकारीत आहे.

...5....

असुधारित प्रत / प्रसिद्धीसाठी नाही

सभापती.....

यानंतर सन्माननीय सदस्य श्री.रामनाथ मोते, श्री.विनोद तावडे, श्री.भगवान सालुंखे, श्री.नागो पुंडलिक गाणार यांनी नियम 289 अन्वये सभागृहाचे सर्व कामकाज बाजूला ठेवून "शालेय शिक्षण विभागाने परस्पर विरोधी शासन निर्णय निर्गमित करून शिक्षण क्षेत्रात प्रशासकीयदृष्ट्या प्रचंड गोंधळ निर्माण करणे..... " या विषयावर चर्चा करण्यासाठी सूचना दिलेली आहे. मला असे वाटते की, या विषयावर सभागृहात एखादी अल्पकालीन चर्चा दिली तरी चालू शकेल. आज मला या चर्चेसाठी जरी वेळ देता आला नाही तरी अधिवेशन काळात मी या विषयावर 45 मिनिटांची चर्चा कशी मंजूर करता येईल, याचा विचार करीन. मी या प्रस्तावाच्या सूचनेस अनुमती नाकारित आहे.

यानंतर सन्माननीय सदस्य श्री.दिवाकर रावते, डॉ.नीलम गो-हे, डॉ.दिपक सावंत यांनी नियम 289 अन्वये सभागृहाचे सर्व कामकाज बाजूला ठेवून "महाराष्ट्र कर्नाटक सीमा प्रश्नाबाबत राज्य शासनाला सल्लामसलत देण्यासाठी 15 वर्षापूर्वी उच्चाधिकार समिती नेमण्यात आली....." या विषयावर चर्चा करण्यासाठी नियम 289 अन्वये प्रस्तावाची सूचना दिलेली आहे.

महाराष्ट्र-कर्नाटक सीमा प्रश्न हा अतिशय महत्त्वाचा प्रश्न आहे. सीमा प्रश्नाच्या अनुषंगाने दोन्ही सभागृहे एकमताने विचार करित असतात. सीमा भागातील आपल्या बांधवांना न्याय कसा मिळेल, या दृष्टीने आपण सातत्याने प्रयत्न करित आहोत. सीमा भाषीक ज्यावेळी मुंबईला येतात, त्यावेळी अगदीच अपवाद म्हणून सभापती आणि अध्यक्ष त्यांना भेटावयास जातात, त्यांच्या स्टेजवरही जातात.

यानंतर श्री.खंदारे.....

सभापती.....

सीमा प्रश्नासंबंधी पुनर्रचित उच्चाधिकार समिती गठित झालेली आहे. त्या उच्चाधिकार समितीची माननीय उप मुख्यमंत्र्यांनी तातडीने बैठक बोलवावी. सन्माननीय सदस्यांच्या मनामध्ये काही शंका असतील तर त्या बैठकीमध्ये जरूर विचारता येतील.

डॉ.दीपक सावंत : सभापती महोदय, आपण नियम 289 च्या प्रस्तावाच्या सूचनेचे अर्धवट वाचन केलेले आहे. या सूचनेमध्ये पुढे असेही म्हटलेले आहे की, "शिवसेना पक्षाच्या एकाही सदस्याचा या समितीमध्ये समावेश नाही." आपण सूचना केल्याप्रमाणे सन्माननीय उप मुख्यमंत्र्यांनी उच्चाधिकार समितीची बैठक बोलविली तर त्या बैठकीत शिवसेना पक्षाच्या वतीने कोणीही मत मांडू शकणार नाही.

सभापती : सन्माननीय सदस्य डॉ.दीपक सावंत यांनी उच्चाधिकार समितीच्या सदस्यांसंबंधी मांडलेला मुद्दा सूचनेमध्ये अग्रक्रमाने नमूद करावयास पाहिजे होता. हा मुद्दा वरच्या स्थानावर आला असता तर बरे झाले असते. मी स्वतः या प्रश्नासंबंधी लक्ष घालतो. सन्माननीय उप मुख्यमंत्र्यांच्या निदर्शनास मी ही बाब आणून देत आहे. मी या प्रस्तावाच्या सूचनेस अनुमती नाकारित आहे.

यानंतर सन्माननीय सदस्य श्री.कपिल पाटील यांनी नियम 289 अन्वये प्रस्तावाची सूचना दिलेली आहे. अहमदनगर जिल्ह्यातील खर्डा येथे जातीय विद्वेषात नितीन आगे या दलित मुलाची निर्दयी व निर्घृणपणे हत्या होणे, हे प्रकरण दडपून टाकण्यासाठी राजकीय हालचाली होणे. या विषयाच्या संदर्भातील हा विषय आहे. हा विषय नियम 289 अन्वयेच्या प्रस्तावाचा कसा होतो यासंबंधी सन्माननीय सदस्यांनी 1-2 मिनिटांमध्ये आपले मत मांडावे.

श्री.कपिल पाटील : सभापती महोदय, पुरोगामी महाराष्ट्राला अत्यंत लांछनास्पद अशी घटना गेल्या महिन्यात घडली आहे. खडर्चाला नितीन आगे या शाळकरी मुलाची केवळ प्रेम प्रकरणाच्या संशयावरून हत्या झाली. मी स्वतः त्या गावी जाऊन आलो आहे. गावकुसाच्या बाहेर ज्याला घरही म्हणता येणार नाही अशा पत्र्याच्या छोट्याशा घरामध्ये तो पोरगा व त्याचे संपूर्ण कुटुंबीय राहात होते. हा मुलगा सवर्ण समाजातील मुलीशी केवळ बोलत होता. या विद्वेषातून त्याची हत्या करण्यात आली. त्याला शाळेतून बाहेर नेण्यात आले. त्याला अगोदर घंटा

2...

वाजविण्याच्या हातोड्याने मारण्यात आले. त्यानंतर दुसऱ्या ग्रुपने पुन्हा मारले. त्याला तीन वेळा मारण्यात आले. शेवटी तो मेला आहे किंवा नाही याची खात्री करण्यासाठी त्याला फासावर लटकविण्यात आले. इतकी निर्घृण घटना घडलेली आहे. उत्तर प्रदेश राज्यामध्ये दोन मुलींवर अत्याचार झाल्यानंतर संपूर्ण उत्तर प्रदेश पेटून उठला आहे. परंतु मला याचे दुःख वाटते की, महाराष्ट्रातील राजकर्त्यांची संवेदनशीलता 4 दिवसानंतर पोहोचली. पूर्वी अशा प्रकारची घटना घडल्यानंतर राज्याचे मुख्यमंत्री, राज्यातील नेते घटनास्थळी धावून जात असत. तत्कालीन मुख्यमंत्री माननीय श्री.शरद पवार हे अनेकदा घटनास्थळी धावून गेल्याचे मी पाहिलेले आहे. पण यावेळी सरकारचे माननीय गृह मंत्री घटनेच्या पाचव्या दिवशी घटनास्थळी भेट देतात. वर्तमानपत्रातून आरडाओरड झाल्यानंतर जिल्ह्याचे पालकमंत्री तिसऱ्या दिवशी तेथे पोहोचतात. या उलट हे प्रकरण जातीय नाही, ऑनर किलिंग पुरते मर्यादित आहे, अशा प्रकारची चर्चा करून हे प्रकरण दडपण्याचा प्रयत्न करण्यात आला. त्यानंतर 10 मे, 2014 रोजी आरोपीच्या समर्थनार्थ मोर्चा काढण्यात आला होता. शासन हे कसे काय चालवून घेऊ शकते ? अहमदनगर जिल्ह्यात गेल्या दोन वर्षात अशा प्रकारच्या एकूण 7 घटना घडलेल्या आहेत. त्यानंतरही शासन जागे झालेले नाही. त्यानंतर शासनाने आरोपींना पकडण्यासाठी कोणत्या हालचाली केल्या आहेत ? फास्ट ट्रॅक कोर्टाची घोषणा आता झाली आहे. घटनेनुसार दलित किंवा उपेक्षित वर्गाची जबाबदारी शासनाची आहे. हे सरकार कोणाच्या बाजूचे आहे, शासनाने अत्याचार केला असे मी म्हणत नाही. परंतु सरकार कोणाच्या बाजूने उभे आहे हे स्पष्ट झाले पाहिजे. गेल्या दोन वर्षात केवळ अहमदनगर जिल्ह्यात नाही तर राज्यामध्ये अशा घटना घडल्या आहेत त्या अत्यंत निर्घृणपणे, निर्मम पध्दतीने व वाईट पध्दतीने झालेल्या आहेत. सन्माननीय सदस्या डॉ.नीलम गोन्हे ह्या सुध्दा तेथे जाऊन आलेल्या आहेत. मी तीन घटनांचा उल्लेख करीत आहे. त्यावर चर्चा का होणे आवश्यक आहे हे मी सांगतो. चर्चेच्या वेळी मी जरूर तपशीलवार बोलीन. सोलापूर जिल्ह्यातील अनेक पंचायत समितीच्या दलित सदस्यांच्या कार्यक्षेत्रात शौचालये नाहीत, शैक्षणिक पात्रता नाही म्हणून काही सदस्यांचे सदस्यत्व रद्द केलेले आहे. या घटना अचानकपणे घडत नाहीत. सरकार अशा प्रकारची पावले उचलते त्यामुळे दलितांवर अत्याचार करणाऱ्यांचे धारिष्ट्य वाढत जाते. या संदर्भात शासनामार्फत श्वेत पत्रिका प्रसिध्द करण्यात यावी अशी मी मागणी करीत आहे. सध्या

3...

दलित, मागासवर्गीय, भटके विमुक्त जातीतील, आदिवासी समाजातील लोकांची स्थिती कशी आहे ते शासनाने सांगावे. सध्या अहमदनगर जिल्ह्यामध्ये, विशेषतः मराठवाड्यामध्ये ज्या घटना घडत आहेत, त्या घटना पुरोगामी महाराष्ट्राला लांछनास्पद आहेत. त्याबाबत या सभागृहात तातडीने चर्चा होणे आवश्यक आहे. याशिवाय दुसरी कोणतीही गोष्ट महत्वाची असू शकत नाही अशी या सभागृहाची व माझी भावना आहे. या विषयावर चर्चा करण्यासाठी आपण परवानगी द्यावी अशी मी आपल्याला विनंती करतो. धन्यवाद.

डॉ.नीलम गोन्हे : सभापती महोदय, विरोधी पक्षाच्या वतीने जे अग्रक्रमाचे मुद्दे घेतलेले आहेत त्यामध्ये खर्डा गावात व अन्यत्र दलित समाजावर होत असलेल्या अत्याचाराचा विषय आहे. कायदा व सुव्यवस्थेच्या संदर्भात मूळ मुद्दा असा आहे की, अडीच टक्के आरोपींना अशा प्रकरणांसंबंधी शिक्षा होत असते. अशा घटना घडल्यानंतर शासनाकडून प्रतिबंधात्मक कारवाई कोणती केली जाते, अनेक प्रकरणातील शवविच्छेदन अहवालासंबंधी अनेक प्रश्न निर्माण झालेले आहेत. विरोधी पक्षाच्या मागण्यांमध्ये या सर्व विषयांचा अंतर्भाव आहे.

या घटनेसोबत ज्या ज्या ठिकाणी अशा प्रकारच्या जातीयतेमुळे अन्याय झाल्याचे दिसत आहे, त्या घटनेद्वारे मुद्दामहून समाजात गैरसमज व अफवा पसरविल्या जातात. त्यासंबंधी दक्षता घेतली जाणे गरजेचे आहे. सन्माननीय सदस्य श्री.कपिल पाटील यांनी खर्डा गावातील अत्याचारासंबंधीचा मुद्दा मांडलेला आहे. त्या घटनेसंबंधी व अन्य घटनांसंबंधी या सभागृहामध्ये चर्चा झाली पाहिजे. गेल्या वर्षभरामध्ये अशा प्रकारच्या घटनांमध्ये किती आरोपींना शिक्षा झाली आहे, शासनाने कोणत्या उपाययोजना केल्या आहेत त्याबद्दल सविस्तर उत्तर मिळणे आम्हाला अपेक्षित आहे.

श्री.हेमंत टकले : सभापती महोदय, सन्माननीय सदस्य श्री.कपिल पाटील यांनी नियम 289 अन्वये मांडलेला विषय अतिशय गंभीर आहे. सामाजिक संतुलन राखण्यासाठी आवश्यक असलेली उपाययोजना करण्यात कोठे तरी कमतरता होते, कोठे तरी आपण सगळेच कमी पडत आहोत. त्यामुळे या घटना वारंवार घडत असताना जर या सभागृहात त्यावर चर्चा झाली नाही तर ते योग्य होईल असे मला वाटत नाही. सभापती महोदय, कोणत्याही मार्गाने हा विषय सभागृहात चर्चेसाठी अवश्य घ्यावा अशी मी आपल्याला विनंती करतो.

4...

अॅड.जयदेव गायकवाड : सभापती महोदय, अलीकडे राज्यात दलितांच्या हत्या झाल्या आहेत, त्यासंबंधी सभागृहात विषय उपस्थित करण्यात आला आहे, हा विषय अतिशय गंभीर आहे. या हत्या कशा रोखणार असा महत्वाचा प्रश्न यातून निर्माण होतो. हे परिवर्तनवादी सरकार आहे. फुले, शाहू, आंबेडकरांच्या विचाराने सरकार काम करीत आहे. परंतु अशा घटना घडतात तेव्हा परिवर्तनवादी चळवळ मागे पडते व काही गंभीर सामाजिक प्रश्न निर्माण होतात. त्यावर आपल्याला गंभीरपणे विचार करण्याची गरज आहे. या हत्या का होतात, त्याच्या पाठीमागची कारणे काय आहेत, या हत्या रोखण्यासाठी काय उपाययोजना करू शकतो, अशी गंभीर स्वस्वाची चर्चा होणे आवश्यक आहे असे मला सूचित करावेसे वाटते.

श्री.विनोद तावडे : सन्माननीय सदस्य श्री.कपिल पाटील यांनी अतिशय महत्वाच्या विषयावर नियम 289 अन्वये प्रस्तावाची सूचना मांडलेली आहे. राज्यभरामध्ये या अत्याचारांबाबत वेगळे वातावरण निर्माण झाले आहे. या मुद्याबाबत आज आरपीआयचा (आठवले गट) मोर्चा आलेला आहे. विरोधी पक्षातर्फे प्रस्ताव मांडला जाणार आहे. आम्ही या विषयाबाबत स्वतंत्र प्रस्ताव मांडणार आहोत. त्यावेळी आम्हाला अधिक वेळ देण्यात यावा.

सभापती : विरोधी पक्ष नेते श्री.विनोद तावडे यांना मी सांगू इच्छितो की, आपण वेगळा प्रस्ताव देणार आहात का ?

श्री.विनोद तावडे : होय, आम्ही वेगळा प्रस्ताव देणार आहोत. त्यावेळी अधिक वेळ दिला तर या विषयाला न्याय देता येईल.

श्री.अजित पवार : सभापती महोदय, सभागृहातील दोन्ही बाजूच्या सन्माननीय सदस्यांनी मधल्या काळात महाराष्ट्रामध्ये ज्या घटना घडल्या आहेत, त्याबाबत आपले मत मांडलेले आहे. आजपासून अधिवेशन सुरु झालेले आहे. या विषयावर चर्चा घडवून आणण्यासाठी वेळ दिला जावा अशी सरकारची भूमिका आहे. चर्चेच्या वेळी दोन्ही बाजूचे सन्माननीय सदस्य आपापली मते मांडतील. त्या संदर्भात राज्य सरकारने कोणती भूमिका घेतली आहे त्याची माहिती देण्यात येईल. त्यामुळे या विषयावर जरूर चर्चा घेण्यात यावी, कोणत्या दिवशी व कधी घ्यावी ते ठरविण्याचा अंतिम निर्णय आपण घ्यावा.

5...

02-06-2014

(असुधारित प्रत / प्रसिद्धीसाठी नाही)

1-5

NTK/ KTG/ D/

सभापती : सन्माननीय सदस्य श्री.कपिल पाटील यांनी नियम 289 अन्वये प्रस्तावाच्या सूचनेबाबत आपले मत मांडलेले आहे. त्याचप्रमाणे सन्माननीय विरोधी पक्ष नेत्यांनी आताच सद्नात अशी माहिती दिली आहे की, ते या विषयाबाबत नियम 260 अन्वये प्रस्ताव देणार आहेत. नियम 289 अन्वये दिलेली प्रस्तावाची सूचना व नियम 260 अन्वये देण्यात येणारा प्रस्ताव यासाठी वेगवेगळा वेळ द्यावा लागू नये असे मला वाटते. यासंबंधी सभागृहाचे काय मत आहे ?

यानंतर श्री.शिगम....

असुधारित प्रत / प्रसिद्धीसाठी नाही

श्री. कपिल पाटील : मी नियम 97 अन्वये वेगळा प्रस्ताव दिलेला आहे. सन्माननीय विरोधी पक्षनेते हे याच विषयाच्या संदर्भात नियम 260 अन्वये वेगळा प्रस्ताव देणार असतील तर त्यामध्ये हा विषय क्लब करण्यास हरकत नाही. तो क्लब करण्याचा आपला अधिकार आहे.

सभापती : त्या प्रस्तावामध्ये मी आपले नाव समाविष्ट करतो. या विषयासंबंधी आपण केव्हा चर्चा घ्यायची ?

श्री. विनोद तावडे : सभापती महोदय, यासंबंधी आपण दालनामध्ये निर्णय घ्यावा.

सभापती : ठीक आहे. या विषयावर चर्चा घेण्याचे निश्चित झालेले आहे. दोन्ही बाजूच्या सन्माननीय सदस्यांनी याबाबतीत आपल्या भावना मांडलेल्या आहेत. मी या नियम 289 अन्वयेच्या प्रस्तावाच्या सूचनेस अनुमती नाकारित आहे.

--

..2..

छत्रपती शिवाजी महाराज, संभाजी महाराज व शिवसेना प्रमुख बाळासाहेब ठाकरे यांच्या विषयी फेसबुकवरून प्रसारित झालेली अवमानकारक माहिती याबाबत औचित्याचा मुद्दा

डॉ. नीलम गो-हे : सभापती महोदय, माझा औचित्याचा मुद्दा आहे. आज अधिवेशनाचा पहिला दिवस आहे. भारताचे श्रद्धास्थान असलेले छत्रपती शिवाजी महाराज, संभाजी महाराज, शिवसेना प्रमुख बाळासाहेब ठाकरे या महापुरुषांचे अवमानकारक चित्र सोशल नेटवर्किंग साईटवरून गेल्या दोन दिवसापासून पुणे, नगर, ठाणे इतकेच नव्हे तर संपूर्ण महाराष्ट्रामध्ये प्रसारित करून समाजामध्ये अशांतता माजविण्याचा प्रयत्न काही समाजकंटकांनी केलेला असून ठिकठिकाणी त्याचा उद्रेक झालेला आहे. या संदर्भात माननीय मुख्यमंत्री, उप मुख्यमंत्री आणि गृहमंत्री यांनी निवेदने केलेली असून ते स्वतः पोलीस महासंचालकांशी बोलले आहेत. फेसबुकवरील ही लिंक बंद केली तरी दुसरी लिंक सुरु होते. या संदर्भात शिवसेना पक्ष प्रमुख श्री.उद्धव ठाकरे यांनी देखील केन्द्रीय गृहमंत्र्यांशी चर्चा केलेली आहे. अशा अफवांच्या वेगवेगळ्या लिंक सुरु होत आहेत. लोकांचा उद्रेक देखील वाढत आहे. आज ठिकठिकाणाहून लोकांचे निरोप येत आहेत. तंत्रज्ञानाच्या बाबतीत अनेक मर्यादा आहेत याची जाणीव आम्हाला आहे. परंतु अशा प्रकारे फेसबुकवरून अफवा पसरवून समाजातील आदरांची जी स्थाने आहेत त्यांची अप्रतिष्ठा व्हावी, समाजामध्ये अशांतता निर्माण व्हावी, यादृष्टीने षडयंत्र रचणाऱ्या अपप्रवृत्तीचा तातडीने बंदोबस्त व्हावा म्हणून मी हा औचित्याचा मुद्दा मांडत आहे. या संदर्भात सन्माननीय विरोधी पक्षनेते श्री.विनोद तावडे यांनी देखील पाठपुरावा केलेला आहे. या सभागृहाच्या माध्यमातून समाजातील सर्वांना दिलासा मिळणे गरजेचे आहे.

श्री. अजित पवार : सन्माननीय सदस्या डॉ. नीलम गो-हे यांनी सांगितल्याप्रमाणे फेसबुकवरून आदराची स्थाने असलेल्या काही महापुरुषांबद्दल चुकीची माहिती पुरविण्याचा प्रयत्न करण्यात आला आहे ही वस्तुस्थिती आहे. याबाबतीत राज्य सरकारने देखील तातडीने लक्ष घातलेले आहेत. केन्द्रीय गृहमंत्री श्री. राजनाथ सिंह यांच्याशी देखील संपर्क साधलेला आहे. काल रविवार होता. हा प्रकार जेथून सुरु झाला त्याची माहिती अमेरिकेतून मिळू शकते. काल रविवार असल्यामुळे मुंबईहून माहिती मिळविणे अडचणीचे ठरत होते. केन्द्रीय गृह मंत्रालयाकडून राज्य

..3..

श्री. अजित पवार...

सरकारला अशी माहिती देण्यात आलेली आहे की, "आम्ही देखील या संदर्भात अमेरिकेशी संपर्क साधून ही माहिती कोठून पुरविली गेली आणि ती सर्वत्र पोचविण्याचे काम केले गेले यासंबंधी माहिती घेण्याचा प्रयत्न केलेला आहे." ही माहिती आपण फेसबुकवरून काढण्याचा प्रयत्न केला. ती काढण्यासाठी 8-8 तास लागतात. अनेक महिने या गोष्टी चालू आहेत. परंतु पहिल्यांदाच छत्रपती शिवाजी महाराज, छत्रपती संभाजी महाराज, शिवसेना प्रमुख बाळासाहेब ठाकरे यांच्या बाबतीत माहिती देण्याचा प्रयत्न करण्यात आलेला आहे. याबाबतीत केन्द्र आणि राज्य सरकार एकमेकांशी समन्वय साधून आहेत. ही एक प्रकारची विकृती आहे. समाजामध्ये तेढ निर्माण करण्याच्या दृष्टीने असे प्रकार होत आहेत. समाजामध्ये संयमाचे वातावरण असले पाहिजे. अफवांवर विश्वास ठेवता कामा नये. सन्माननीय सदस्या डॉ. नीलम गो-हे यांनी सांगितल्या प्रमाणे जेथून ही लिंक सुरु झाली तेथेपर्यंत खोलात पोहोचण्याचा प्रयत्न केन्द्रीय गृहमंत्रालयाच्या माध्यमातून आपण करीत आहोत. आपण अमेरिकेशी थेट संपर्क साधला तर अमेरिका आपणास माहिती देत नाही. आपणाला केन्द्राच्या मार्फतच संपर्क साधावा लागतो. केन्द्रीय गृहमंत्री श्री. राजनाथ सिंह यांच्याशी सर्व राजकीय पक्षाचे प्रमुख नेते संपर्क साधून हा प्रकार तातडीने कसा थांबविता येईल आणि पुन्हा अशा प्रकारच्या गोष्टी उद्भवणार नाहीत यादृष्टीने प्रयत्न करीत आहेत.

..4..

पृ.शी./मु.शी.: अध्यादेश सभागृहासमोर ठेवणे

श्री. अजित पवार (उप मुख्यमंत्री) सभापती महोदय, सन 2014चा महाराष्ट्र अध्यादेश क्रमांक 7 - महाराष्ट्र मूल्यवर्धित कर (सुधारणा) अध्यादेश मी आपल्या अनुमतीने सभागृहासमोर ठेवतो.

सभापती : अध्यादेश सभागृहासमोर ठेवण्यात आला आहे.

श्री. अजित पवार : सभापती महोदय, सन 2014चा महाराष्ट्र अध्यादेश क्रमांक 11 - महाराष्ट्र आकस्मिकता निधी (सुधारणा) अध्यादेश मी आपल्या अनुमतीने सभागृहासमोर ठेवतो.

सभापती : अध्यादेश सभागृहासमोर ठेवण्यात आला आहे.

श्री. अजित पवार : सभापती महोदय, सन 2014चा महाराष्ट्र अध्यादेश क्रमांक 12 - महाराष्ट्र आकस्मिकता निधी (सुधारणा) (सुधारणा) अध्यादेश मी आपल्या अनुमतीने सभागृहासमोर ठेवतो.

सभापती : अध्यादेश सभागृहासमोर ठेवण्यात आला आहे.

श्री. सतेज उर्फ बंटी डी. पाटील (गृह राज्यमंत्री) : सभापती महोदय, सन 2014चा महाराष्ट्र अध्यादेश क्रमांक 8 - महाराष्ट्र पोलीस (सुधारणा व पुढे चालू ठेवणे) अध्यादेश मी आपल्या अनुमतीने सभागृहासमोर ठेवतो.

सभापती : अध्यादेश सभागृहासमोर ठेवण्यात आला आहे.

श्री. सतेज उर्फ बंटी डी. पाटील (ग्राम विकास राज्यमंत्री) : सभापती महोदय, सन 2014चा महाराष्ट्र अध्यादेश क्रमांक 9 - ग्रामपंचायत (सुधारणा व पुढे चालू ठेवणे) अध्यादेश मी आपल्या अनुमतीने सभागृहासमोर ठेवतो.

सभापती : अध्यादेश सभागृहासमोर ठेवण्यात आला आहे.

..5..

श्री. सुरेश धस (महसूल राज्यमंत्री) : सभापती महोदय, सन 2014चा महाराष्ट्र अध्यादेश क्रमांक 10 - महाराष्ट्र करमणूक शुल्क (सुधारणा व पुढे चालू ठेवणे) अध्यादेश 2014 मी आपल्या अनुमतीने सभागृहासमोर ठेवतो.

सभापती : अध्यादेश सभागृहासमोर ठेवण्यात आला आहे.

...6..

असुधारित प्रत / प्रसिद्धीसाठी नाही

02-06-2014

(असुधारित प्रत / प्रसिद्धीसाठी नाही)

J-6

MSS/ KTG/ D/

12:30

पृ.शी./मु.शी.: विधेयकांना संमती व अधिसंमती

सभापती : दोन्ही सभागृहांनी संमत केलेल्या विधेयकांना राज्यपाल व राष्ट्रपती यांची अधिसंमती मिळाल्याची यादी अतिरिक्त सचिव वाचून दाखवतील.

अतिरिक्त सचिव : (अ) खालील विधेयकांना राष्ट्रपतींची अधिसंमती मिळाली :-

- (1) सन 2012 चे विधानसभा विधेयक क्रमांक 15 - महाराष्ट्र गृहनिर्माण (नियमन व विकास) विधेयक, 2012.
- (2) सन 2011चे विधानसभा विधेयक क्रमांक 24 - महाराष्ट्र शैक्षणिक संस्था (फी वसुलीचे विनियमन) विधेयक, 2011.
- (3) सन 2011चे विधानसभा विधेयक क्रमांक 39 - मुंबई कुळवहिवाट व शेतजमीन, हैदराबाद कुळवहिवाट व शेतजमीन आणि मुंबई कुळवहिवाट व शेतजमीन (विदर्भ प्रदेश) (सुधारणा) विधेयक, 2011.

(ब) खालील विधेयकांना राज्यपालांची अधिसंमती मिळाली :-

- (1) सन 2014 चे विधानसभा विधेयक क्रमांक 1 - महाराष्ट्र सावकारी (नियमन) विधेयक, 2014.
- (2) सन 2014 चे विधानसभा विधेयक क्रमांक 4 - महाराष्ट्र राष्ट्रीय विधी विद्यापीठ विधेयक, 2014.
- (3) सन 2014 चे विधानसभा विधेयक क्रमांक 5 - महाराष्ट्र प्रादेशिक नियोजन व नगररचना (सुधारणा व पुढे चालू ठेवणे) विधेयक, 2014.
- (4) सन 2014चे विधानसभा विधेयक क्रमांक 6 - महाराष्ट्र (पुरवणी) विनियोजन विधेयक, 2014.
- (5) सन 2014 चे विधानसभा विधेयक क्रमांक 7 - महाराष्ट्र विनियोजन (लेखानुदान) विधेयक, 2014.
- (6) सन 2014 चे विधानसभा विधेयक क्रमांक 9 - महाराष्ट्र झोपडपट्टी (सुधारणा, निर्मूलन आणि पुनर्विकास) (सुधारणा) विधेयक, 2014.

..7..

02-06-2014

(असुधारित प्रत / प्रसिद्धीसाठी नाही)

J-7

MSS/ KTG/ D/

12:30

पृ.शी./मु.शी.: सदस्यांच्या राजीनाम्याची घोषणा

सभापती : महाराष्ट्र विधानपरिषद नियम 266 (5) च्या तरतुदींना अनुसरून मी सभागृहास कळवितो की, नागपूर विभाग पदवीधर मतदारसंघातून विधानपरिषदेवर निवडून आलेले सदस्य

श्री. नितीन जयराम गडकरी यांनी महाराष्ट्र विधानपरिषदेतील त्यांच्या जागेचा माझ्याकडे दिलेला राजीनामा मी शुक्रवार, दिनांक 23 मे, 2014 रोजी मध्यान्हानंतर स्वीकारला आहे.

तसेच, महाराष्ट्र विधानसभा सदस्यांद्वारा विधानपरिषदेवर निवडून आलेले सदस्य श्री. विनायक राऊत, यांनी महाराष्ट्र विधानपरिषदेतील त्यांच्या जागेचा माझ्याकडे दिलेला राजीनामा मी मंगळवार, दिनांक 27 मे, 2014 रोजी मध्यान्हानंतर स्वीकारला आहे.

...नंतर श्री. भोगले....

असुधारित प्रत / प्रसिद्धीसाठी नाही

श्री.विनोद तावडे : सभापती महोदय, या सभागृहाचे दोन माननीय सदस्य लोकसभेवर खासदार म्हणून निवडून गेले आहेत तद्वत एक माजी सदस्य श्री.प्रकाश जावडेकर यांचा केंद्रीय मंत्री मंडळामध्ये समावेश झालेला आहे. यांच्या संदर्भात अभिनंदनपर प्रस्ताव मांडणे उपयुक्त होईल असे मला वाटते. यापूर्वीच्या काळात अशा प्रकारचा प्रस्ताव मांडण्यात आला होता. आपण सर्वांनी मिळून महाराष्ट्रातील वेगळी राजकीय संस्कृती दाखवावी अशी माझी विनंती आहे.

सभापती : अशा प्रकारचा अभिनंदनपर प्रस्ताव मांडण्यात येणार असेल तर तो दोन्ही बाजूच्या संमतीने येणे आवश्यक आहे. दोन्ही बाजूकडून जर प्रस्ताव मांडण्यात आला तर त्याबाबत जरूर विचार करण्यात येईल.

...2...

असुधारित प्रत / प्रसिद्धीसाठी नाही

पृ.शी./मु.शी.: सभापती तालिका नामनिर्देशित करणे

सभापती : मी महाराष्ट्र विधानपरिषद नियमातील नियम 8 (1) अन्वये खालील सभासदांना सभापती तालिकेवर नामनिर्देशित करतो :-

- (1) श्री.शरद रणपिसे
- (2) श्री.दिपकराव साळुंखे
- (3) अॅड.आशिष शेलार
- (4) डॉ.नीलम गोन्हे

पृ.शी. : शोक प्रस्ताव

मु.शी. : श्री.दत्तात्रय बाळकृष्ण ताम्हाणे यांच्या

निधनाबद्दल शोक प्रस्ताव

श्री.अजित पवार (उप मुख्यमंत्री) : सभापती महोदय, श्री.दत्तात्रय बाळकृष्ण ताम्हाणे, माजी वि.प.स. यांच्या निधनाबद्दल मी खालील शोक प्रस्ताव मांडतो.

"श्री.दत्तात्रय बाळकृष्ण ताम्हाणे यांच्या दुःखद निधनाबद्दल हे सभागृह अतीव दुःख व्यक्त करते."

ज्येष्ठ स्वातंत्र्य सेनानी कै. दत्तात्रय बाळकृष्ण ताम्हाणे यांचा जन्म 13 एप्रिल, 1913 रोजी रत्नागिरी येथे झाला. त्यांचे शिक्षण डी.एम.ई. पर्यंत झाले होते.

कै. ताम्हाणे यांनी 1928 च्या "सायमन कमिशन चले जाव" च्या आंदोलनात, 1930 च्या मिठाच्या सत्याग्रहात, 1942 च्या स्वातंत्र्य लढयात व संयुक्त महाराष्ट्र चळवळीत, तसेच गोवा मुक्ती संग्रामातही सक्रीय सहभाग घेतला होता. त्यात त्यांना कारावासही झाला होता.

कै. ताम्हाणे यांच्यावर महात्मा गांधी, सानेगुरुजी, तसेच एस.एम.जोशी यांच्या विचारांचा प्रभाव पडला होता. त्यांनी समाजवादी चळवळीत स्वतःला झोकून दिले होते. थोर विचारवंत आणि ज्येष्ठ समाजवादी नेते म्हणूनच ते सर्वाना परिचित होते. त्यांनी "लोकमित्र" या साप्ताहिकाचे संपादक, "पंचायत भारती" चे सल्लागार, ठाणे येथील समर्थ सहकारी ग्राहक संस्थेचे अध्यक्ष, ठाणे जिल्हा दुष्काळ निवारण समितीचे कार्यवाह, तसेच महाराष्ट्र समाजवादी पक्षाचे अध्यक्ष म्हणूनही कार्य केले होते. ठाणे जिल्ह्याच्या सर्वांगीण विकासासाठी त्यांनी महत्वपूर्ण योगदान दिले होते. तसेच ठाणे जिल्ह्यातील अनेक शैक्षणिक, सामाजिक संस्थांशी त्यांचा निकटचा संबंध होता.

कै. ताम्हाणे हे 1957 मध्ये ठाणे मतदारसंघातून महाराष्ट्र विधानसभेवर तर 1968 मध्ये महाराष्ट्र विधानसभा सदस्यांद्वारा विधानपरिषदेवरही निर्वाचित झाले होते. त्यांनी विधिमंडळाच्या माध्यमातून शेतकरी, शेतमजूर, कामगार, आदिवासी, गोरगरीब जनतेचे प्रश्न सोडविण्यासाठी महत्वपूर्ण योगदान दिले होते. त्यांची संसदीय कामकाज तसेच विधेयकांवरील अनेक भाषणे खूपच गाजली होती. त्यांना उत्कृष्ट संसदपटू म्हणूनच ओळखले जात होते. अत्यंत कार्यक्षम, अभ्यासू, निर्भीड व निःस्पृह लोकप्रतिनिधी अशीच त्यांची प्रतिमा होती. त्यांनी आयुष्यभर नितीमूल्यांची जपणूक करून, निष्कलंक व त्यागमय जीवनाचा आदर्श समाजाला घालून दिला होता. त्यांनी

02-06-2014

(असुधारित प्रत / प्रसिद्धीसाठी नाही)

K.4

SGB/ KTG/ D/

12:40

श्री.अजित पवार.....

सामाजिक क्षेत्रात दिलेल्या योगदानाबद्दल त्यांच्या शंभराव्या वर्षातील पदार्पणाच्या दिवशी दिनांक 13 एप्रिल, 2012 रोजी त्यांच्याच उपस्थितीत दोन्ही सभागृहात अभिनंदनपर प्रस्ताव एकमताने संमत करून त्यांच्या कार्याचा गौरव केला होता.

अशा या उत्कृष्ट संसदपट्ट, स्वातंत्र्य सेनानी व ज्येष्ठ समाजवादी नेत्याचे सोमवार दिनांक 7 एप्रिल, 2014 रोजी दुःखद निधन झाले. मी त्यांना भावपूर्ण श्रद्धांजली अर्पण करतो.

...5...

असुधारित प्रत / प्रसिद्धीसाठी नाही

श्री.विनोद तावडे (विरोधी पक्षनेता) : सभापती महोदय, सभागृहाचे नेते माननीय उप मुख्यमंत्री श्री.अजित पवार यांनी श्री.दत्तात्रय बाळकृष्ण ताम्हाणे यांच्या दुःखद निधनाबद्दल जो शोक प्रस्ताव मांडला आहे त्याच्या समर्थनार्थ माझे विचार मांडण्यासाठी मी या ठिकाणी उभा आहे.

सभापती महोदय, गेल्या वर्षी स्वर्गीय दत्ताजी ताम्हाणे यांनी 100 व्या वर्षात पदार्पण केले त्यावेळी त्यांना आपण विधिमंडळात बोलावले होते. त्या प्रसंगी आदरणीय उप सभापती श्री.वसंतराव डावखरे यांच्या दालनामध्ये स्वर्गीय दत्ताजी ताम्हाणे यांच्याशी माझी भेट झाली होती. आयुष्याच्या 100 व्या वर्षात पदार्पण केलेल्या व्यक्तीला प्रत्यक्ष भेटण्याचा माझ्या आयुष्यात तो पहिलाच प्रसंग होता. वयाची 99 वर्षे पूर्ण होऊनही त्यांची प्रकृती अपेक्षेपेक्षा खूप चांगली असल्याचे दिसून आले. ते आपल्या सर्वांबरोबरच्या गप्पांमध्ये सहभागी झाले होते. स्वर्गीय दत्ताजी ताम्हाणे यांची सामाजिक निष्ठा, देशभक्ती आजच्या समाजातील तरुणांना नेहमीच प्रेरणादायी ठरेल.

सभापती महोदय, 13 एप्रिल या दिवशी त्यांचा जन्म झाला होता. 13 एप्रिल रोजीच इंग्रजांच्या क्रौर्याची परिसीमा गाठणारे जालियानवाला बाग हत्याकांड घडले होते. त्यामुळे 13 एप्रिल हा आपला जन्मदिवस त्यांनी जाहीरपणे कधी साजरा केला असे घडले नाही. वाढदिवसाच्या निमित्ताने लोक त्यांना येऊन भेटत असत, शुभेच्छा देत असत. केवळ मोठेपणी ही भूमिका स्वीकारली असे नव्हे तर लहानपणी जेव्हा वाढदिवसाचे आकर्षण असते, त्या वयापासून त्यांची वाढदिवस साजरा न करण्याबद्दलची मानसिकता होती.

सभापती महोदय, त्यांचे घर म्हणजे स्वातंत्र्य चळवळीचे केंद्र होते. इंग्रज राजवटीच्या विरुद्ध 'केसरी'च्या अग्रलेखाचे वाचन, वृत्तपत्रांचे वाचन, त्यातून स्वातंत्र्य चळवळीच्या लढ्यासाठी प्रेरणा देणे या गोष्टी त्या कुटुंबात होत होत्या. स्वातंत्र्य चळवळीच्या कार्यातून काँग्रेसचा पूर्णवेळ कार्यकर्ता म्हणून त्यांनी स्वतःला झोकून दिले होते. चलेजाव चळवळीत मुंबईतील पहिले 'राजबंदी' म्हणून ठाणे कारागृहात त्यांनी दोन वर्षे शिक्षा भोगली होती. स्वातंत्र्याच्या अगोदर स्वातंत्र्य लढ्यामध्ये आणि स्वातंत्र्य प्राप्तीनंतर गोवा मुक्ती संग्राम, संयुक्त महाराष्ट्र लढा किंवा आणीबाणीच्या विरोधातील लढा अशा वेगवेगळ्या आंदोलनामध्ये सहभागी झाल्याबद्दल त्यांनी सात वर्षांपर्यंत तुरुंगवास भोगला होता. स्वातंत्र्यपूर्व काळात काँग्रेसचे कार्यकर्ते असले तरी ते समाजवादी विचारसरणीचे होते. त्यामुळे त्यांच्या जीवनावर राम मनोहर लोहिया, जयप्रकाश

श्री.विनोद तावडे.....

नारायण, अच्युतराव पटवर्धन, एस.एम.जोशी, आचार्य कृपलानी, नानासाहेब गोरे यांचा प्रभाव होता. यांच्यासोबत त्यांचा सतत वावर होता, त्यांच्या मित्रमंडळींचा वावर होता.

सभापती महोदय, देश स्वतंत्र होईपर्यंत काँग्रेसमध्ये रहायचे आहे आणि महात्मा गांधींनी जेव्हा सांगितले की, आता काँग्रेसचे काम संपले असल्यामुळे पक्ष बरखास्त करावा. तेव्हापासून समाजवादी विचारसरणीच्या आधारे पुढील राजकीय कारकीर्द सुरु ठेवली आणि 1957 मध्ये महाराष्ट्र एकीकरण समितीतर्फे महाराष्ट्र विधानसभेवर व 1968 मध्ये विधानपरिषदेवर निवडून आले होते. 1974 मध्ये राज्यपाल नियुक्त सदस्य म्हणून त्यांना संधी मिळणार होती. त्यावेळी एस.एम.जोशी यांनी त्यांना सांगितले की, तुम्ही सरकारचे प्रतिनिधी म्हणून निवडून जाण्यापेक्षा जनतेचे प्रतिनिधी म्हणून निवडून जा. राज्यपाल नियुक्त सदस्यांच्या यादीमध्ये नाव असताना आपले नाव वगळण्यात यावे असे सांगणारे स्वर्गीय दत्ताजी ताम्हाणे आणि आता नामनियुक्त सदस्यांची यादी तयार होण्यामध्ये जो गोंधळ दिसून येतो अशा वेळी त्यांचे स्मरण होणे अपरिहार्य आहे. आज त्या अर्थाने राजकारणाचा प्रवास कुठून कुठे सुरु आहे हे दिसून येते.

सभापती महोदय, त्यांचा सभागृहातील विविध संसदीय आयुधांचा वापर, केलेली मुद्देसूद भाषणे, सखोल अभ्यास या सगळ्या गोष्टींचा विचार करून 100 व्या वाढदिवसाच्या निमित्ताने विधिमंडळात त्यांच्या प्रती आदर व्यक्त केला गेला. युती सरकार सत्तेवर आले होते त्यावेळी माननीय शिवसेनाप्रमुखांनी युतीच्या आमदारांना संसदीय कामकाजाचे प्रशिक्षण देण्याचे काम स्वर्गीय दत्ताजी ताम्हाणे यांच्याकडे सोपविले होते.

नंतर श्री.भारवि...

श्री.विनोद तावडे...

ते म्हणाले, देशाची स्थिती अशीच आहे की, काहींच्या तोंडात पुरणपोळी आहे तर काही जण नुसते बघण्याचेच काम करतात. हे चित्र आपल्याला कुठे तरी बदलायचे आहे. आयुष्यातील शेवटच्या क्षणापर्यंत अशी मानसिकता कायम राखणे हे देखील कठीण काम आहे. अशा स्वभावाच्या व्यक्ती आता कमी कमी होत चालल्या आहेत. त्यांची एक इच्छा होती की, महर्षी धोंडो केशव कर्वे 105 वर्षे जगले तसे आपण जगलो पाहिजे. तसे त्यांनी श्री.डावखरे साहेबांकडे आले असताना गप्पाच्या ओघात बोलून देखील दाखविले होते. दुर्दैवाने त्यांची इच्छा पूर्ण झाली नाही. मी महाराष्ट्रातील सर्व विरोधी पक्षाच्यावतीने त्यांना आंदरांजली वाहतो. मला फक्त एकच गोष्ट जाणवली. त्यांच्यावर शासकीय इतमामात अंत्यसंस्कार केले असते तर बरे झाले असते. ते आपण करू शकलो नाही. अशी व्यक्ती कधीही दुर्लक्षित राहता कामा नये याची काळजी शासनाने घेतली पाहिजे, एवढेच मला या निमित्ताने सांगावेसे वाटते.

.....

..2

असुधारित प्रत / प्रसिद्धीसाठी नाही

श्री.दिवाकर रावते (विधानसभेने निवडलेले) : सभापती महोदय, दत्ताजी ताम्हाणे यांच्या दुःखद निधनाबद्दल सभागृहाचे नेते माननीय उप मुख्यमंत्री श्री.अजित पवार यांनी जो शोक प्रस्ताव मांडला त्यावर माझ्या संवेदना व्यक्त करण्यासाठी मी उभा आहे.

ठाणे आणि श्री.दत्ताजी ताम्हाणे हे समीकरण होऊन बसले होते. मी ठाण्याचा पालकमंत्री झाल्यावर ठाण्यात कुठेही जाण्याच्या आधी श्री.दत्ताजी ताम्हाणे यांचा आशीर्वाद घ्यायचो आणि मग कामाला सुस्नात करायचो. तसे सर्वांचेच मत होते.

माझी आणि श्री.दत्ताजी ताम्हाणे यांची जी भेट झाली होती ती श्री.वसंतराव डावखरे यांना आठवत असेल. मी महापौर असताना स्वातंत्र्य लढयातील शेवटचे क्रांतिकारी श्री.अनंत कान्हेरे यांना ठाणे मध्यवर्ती कारागृहामध्ये फाशी देण्यात आल्यासंबंधातील एक पत्र मला आले होते. त्यानंतर कोणालाच ठाणे मध्यवर्ती कारागृहामध्ये फाशी देण्यात आली नाही. त्यांचे ठाणे मध्यवर्ती कारागृहामध्ये स्मृतिस्थळ असून त्याकडे प्रशासनाचे दुर्लक्ष होत असल्याचे मला कळविण्यात आले होते. मी मुंबईचा महापौर असताना त्या स्मृतिस्थळाचे पुनरुज्जीवन करण्यासाठी ठाणे मध्यवर्ती कारागृहाला भेट दिली. तेव्हा मला श्री.दत्ताजी ताम्हाणे यांचे मार्गदर्शन झाले. त्यानंतर जेलरने ती जागा स्वच्छ केली. आता कायम स्वस्त्री श्री.अनंत कान्हेरे यांच्या स्मृतीला अभिवादन केले जाते. त्यांना ज्या वध स्तंभावर फाशी दिली, त्याचे जतन केले पाहिजे अशी सूचना श्री.दत्ताजी ताम्हाणे यांनी केली. ती सूचना मी श्री.वसंतराव डावखरे यांच्या कानावर घातली. ज्या काळात श्री.दत्ताजी ताम्हाणे काम करीत होते त्या काळात आमचा राजकीय जन्म देखील झाला नव्हता. त्यांनी जे लढे दिले आहेत ते आकलन करण्याच्या पलीकडचे आहेत. वध स्तंभाचे जतन केले तर त्याचा लोकांना अभिमान वाटेल अशी त्यांची भूमिका होती. त्यामुळे त्यांच्या सूचने नुसार मी व श्री.वसंतराव डावखरे यांनी आपापल्या स्थानिक विकास निधीतून तेथील जागा सुशोभित करण्याचे काम केले. सदर संकल्पना मात्र श्री.दत्ताजी ताम्हाणे यांची होती. स्वातंत्र्य लढयाच्या वेदना त्यांनी अशा प्रकारे व्यक्त केल्या होत्या. ठाण्यात कोणीही पाहुणा आला तर त्यांनी श्री.दत्ताजी ताम्हाणे यांचा आशीर्वाद घ्यायचा असा प्रघात ठाण्यातील आमच्या पदाधिकाऱ्यांनी निर्माण केला होता. असे

श्री.दिवाकर रावते.....

श्री.दत्ताजी ताम्हाणे आम्ही पाहिले, अनुभवले. दिनांक 13 एप्रिल 2012 रोजी आपण श्री.दत्ताजी ताम्हाणे यांचा विधान भवनामध्ये सत्कार केला होता. त्यावेळी त्यांनी सध्याच्या राजकीय परिस्थितीबाबत रोखठोक व स्वयंस्पष्ट असे भाष्य केले होते. आपण त्याच्या किमान पाच-दहा टक्के जवळ जातो का एवढे ते भाष्य गंभीर होते. आजच्या काळात अशी निःस्पृह, प्रामाणिक व्यक्ती सापडणे दुर्मिळ आहे. मृत्युशय्येवर असताना देखील देशातील गरीबांप्रती चिंता वाहणे ही साधी गोष्ट नाही. हे सर्व अंगातच मुरलेले असते. समाजाकरिता राजकीय सामर्थ्य कसे असावे हे त्यातून ध्वनित होते. श्री.दत्ताजी ताम्हाणे देशाच्या स्वातंत्र्याकरिता लढले. त्यामुळे त्यांच्यावर वेगळ्या प्रकारचे संस्कार झाले होते. ते 100 वर्षे जगले. त्यांना आम्ही याची देही याची डोळा पाहिले. त्यातून आपण काय शिकलो हा प्रश्न त्यांना आदरांजली वाहताना स्वतःला विचारला पाहिजे. श्री.दत्ताजी ताम्हाणे हे थोर स्वातंत्र्यसेनानी होतेच. त्यांनी या सभागृहामध्ये शेतकऱ्यांपासून कष्टकऱ्यांच्या वेदना मांडल्या. समाजाला आदर्श ठरू शकेल असे जीवन ते शेवट पर्यंत जगले. ही फार मोठी गोष्ट आहे. असे व्यक्तिमत्त्व सापडणे आता कठीण होत चालले आहे असे सन्माननीय विरोधी पक्ष नेते श्री.विनोद तावडे म्हणाले. त्या सापडण्यामध्ये आपण कुठे असू शकतो काय ? तशा प्रकारचे बंधन आपण स्वतःच्या जीवनामध्ये निर्माण करू शकतो काय ही खरी त्यांना आदरांजली होऊ शकेल. मी माझ्या पक्षाच्यावतीने श्री.दत्ताजी ताम्हाणे यांना भावपूर्ण आदरांजली वाहतो. जय हिंद जय महाराष्ट्र.

.....

श्री.कपिल पाटील (मुंबई विभाग शिक्षक) : सभापती महोदय, सभागृहाचे नेते श्री.अजित पवार यांनी श्री.दत्ताजी ताम्हाणे यांच्या दुःखद निधनाबद्दल जो शोक प्रस्ताव मांडला आहे त्यावर सहवेदना व्यक्त करण्यासाठी मी उभा आहे.

तीन मोठ्या घटनांनी आपले स्वातंत्र्य खेचून आणले आहे. पहिली घटना 1942 ची चळवळ होती. दुसरी घटना श्री.सुभाषचंद्र बोस यांच्या आझाद हिंद सेनेच्या कूचची आणि तिसरी घटना नाविक दलाचे बंड ही होती.

मुंबईत नाविक दलाने बंड केले. त्या बंडाचा झेंडा रोवण्याचे काम, पहिला तिरंगा फडकविण्याचे काम ज्यांच्या हस्ते झाले त्यांचे नाव होते श्री.दत्ताजी ताम्हाणे. नाविक दलातील सर्व सैनिकांना हा मान श्री.दत्ताजी ताम्हाणे यांना द्यावा असे वाटले. यातच श्री.दत्ताजी ताम्हाणे यांच्या कर्तृत्वाचा सन्मान होता.

अत्यंत निष्कलंक व त्यागमय जीवन ते जगले. ते विचाराने पक्के समाजवादी होते. पण तरीही सर्व पक्षातील नेत्यांशी, कार्यकर्त्यांशी अत्यंत सौहार्दपूर्ण व स्नेहाचे संबंध होते. सन्माननीय श्री.वसंतराव डावखरे यांच्या पासून श्री.दशरथ पाटील ते श्री.आनंद दिघे या सर्व नेत्यांवर ते पुत्रवत प्रेम करायचे. तरी देखील त्यांनी आपला पक्ष आणि आपला विचार याच्याशी कधीही काडीची देखील तडजोड केली नाही. राष्ट्रसेवा दलाच्या प्रसारासाठी त्यांनी संपूर्ण आयुष्य खर्ची घातले. जी मूल्ये स्वीकारली ती अखेर पर्यंत जोपासली. त्यांना 101 वर्षांचे अत्यंत समृद्ध जीवन मिळाले. त्या समृद्ध जीवनाला अभिवादन करतो आणि लोकभारती पक्षातर्फे त्यांना श्रद्धाजली अर्पण करतो.

.....

श्री.भाई जगताप (मुंबई स्थानिक प्राधिकरण) : सभापती महोदय, सभागृहाचे नेते माननीय उप मुख्यमंत्री श्री.अजित पवार यांनी ज्येष्ठ स्वातंत्र्यसेनानी श्री.दत्ताजी बाळकृष्ण ताम्हाणे यांच्या दुःखद निधनानिमित्त जो शोक प्रस्ताव मांडला आहे त्याचे समर्थन करण्यासाठी आणि त्यावर माझे विचार व्यक्त करण्यासाठी मी उभा आहे.

सर्व माननीय नेत्यांनी आपल्या भावना व्यक्त करताना जी गोष्ट सांगितली त्याबद्दल मला फक्त दोन शब्दच अधिकचे बोलायचे आहे. श्री.दत्ताजी ताम्हाणे यांचा 1913 मध्ये जन्म झाला. त्यावेळी आम्ही कुठेच नव्हतो. सायमन कमीशनच्या विरोधात त्यांनी काम केले होते. अशा विभूती आज आपल्याला पहायला मिळतील असे मला तरी वाटत नाही. त्यांना आपण पाहिले आहे. त्यामुळे आपण खरोखरच नशिबान आहोत. त्यांनी वयाची 100 वर्षे पूर्ण केली म्हणून आपण त्यांचा विधान भवनामध्ये सत्कार केला होता. राजकीय पक्षाचा सदस्य म्हणून मला एका गोष्टीचा हेवा वाटतो की, या पुढच्या पिढीला असा नेता बघणे आता कधी तरी शक्य आहे काय ? मला तरी ते शक्य वाटत नाही. हे मी माझ्या बाबतीत बोलत आहे.

यानंतर श्री.अजित...

श्री.भाई जगताप..

सभापती महोदय, आपण नेहमी उल्लेख करतो की, आपण जे आयुष्यभर पेरतो तेच उगवते. त्यांनी आयुष्यभर देशभक्ती पेरली, त्यांनी आयुष्यभर आपले चारित्र्य जपले त्याची फलश्रुती म्हणून त्यांना 101 वर्षांचे आयुष्य लाभले. आयुष्याच्या अखेरपर्यंत त्यांचा आवाज खणखणीत होता. मृत्यु शय्येवर असताना त्यांना गरिबांचा ध्यास होता. आपण त्यांच्या या गुणांचे अवलोकन करून आपल्या राजकीय आणि सामाजिक जीवनामध्ये काही प्रमाणात उपयोग केला तर आपले जीवन समृद्ध होईल अशी माझी स्वतःची भावना आहे.

सभापती महोदय, मी अधिक काही बोलणार नाही. या विभूती अशा आहेत की, त्यावेळी माझ या वडिलांचा देखील जन्म झाला नव्हता. माझा जन्म झाला नव्हता.

सभापती महोदय, श्री.दत्ता ताम्हाणे यांनी अलीकडच्या राजकारणाचे स्वरूप आणि राजकारणाची स्थिती या संदर्भात जे भाष्य केले त्यावर आपण सर्वांनी अंतर्मुख होऊन विचार करणे आवश्यक आहे. श्री.दत्तात्रय ताम्हाणे यांच्या दुःखद निधनाबद्दल मी काँग्रेस पक्षाच्या वतीने आणि माझ या कुटुंबीयांच्या वतीने त्यांना आदरांजली अर्पण करून माझे दोन शब्द पूर्ण करतो.

जय हिंद ! जय महाराष्ट्र !

अॅड.निरंजन डावखरे (कोकण विभाग पदवीधर) : सभापती महोदय, सभागृहाचे नेते आणि राज्याचे माननीय उपमुख्यमंत्री श्री.अजित पवार यांनी श्री.दत्तात्रय ताम्हाणे यांच्या दुःखद निधनाबद्दल शोक प्रस्ताव मांडलेला आहे त्यावर माझ्या भावना व्यक्त करण्यासाठी मी उभा आहे.

सभापती महोदय, श्री.दत्ताजी ताम्हाणे यांचे वृद्धपकाळाने दिनांक 7 एप्रिल, 2014 रोजी दुःखद निधन झाले. त्यांच्या महान कार्यामुळे ते आमच्या पिढीसाठी एक आदर्श निर्माण झालेले आहेत. माननीय दत्ताजी ताम्हाणे यांचा आमच्या तीन पिढ्यांना सहवास लाभला हे आमचे भाग्य आहे. त्यांच्या प्रत्येक वाढदिवसाला मी वडिलांसमवेत शुभेच्छा देण्यासाठी जात होतो. ते नेहमी सांगायचे की, "तुमचे कार्य हे नेहमीच लोकहितासाठी असले पाहिजे." ते नेहमी जुन्या आठवणीमध्ये रमायचे. ठाणे आणि ठाणेकरांवर त्यांचा फार जीव होता.

श्री.दत्ताजी ताम्हाणे यांनी अभियांत्रिकीचे शिक्षण सोडून स्वातंत्र्याच्या चळवळीत उडी घेतली तेव्हाच्या आठवणी आणि ठाणे शहरात झालेल्या मिठाच्या सत्याग्रहात त्यांनी घेतलेला सहभाग या आठवणी आम्हाला सांगताना ते त्यामध्ये रमून जात.

सभापती महोदय, श्री.दत्ताजी ताम्हाणे यांचा शंभरावा वाढदिवस होता त्यावेळी माननीय श्री.शरद पवार साहेब एका कार्यक्रमाच्या निमित्ताने ठाणे शहरात आले होते. माननीय उप सभापती श्री.वसंत डावखरे यांनी त्यांना श्री.दत्ताजी ताम्हाणे यांचा वाढदिवस असल्याचे सांगितले. माननीय श्री.शरद पवार साहेब लगेच त्यांना शुभेच्छा देण्यासाठी त्यांच्या घरी गेले. त्यावेळी ते मान्यवर त्यावेळच्या विधिमंडळाच्या आठवणी,जुने सहकाऱ्यांच्या आठवणीमध्ये रमले होते. ते जुन्या सहकाऱ्यांची विचारपूस करीत होते. त्यावेळी महाराष्ट्रावर दुष्काळाचे सावट आले होते. त्या विषया संदर्भात देखील त्यांनी माननीय श्री.शरद पवार साहेबांशी चर्चा केली.

सभापती महोदय, श्री.दत्ताजी ताम्हाणे यांचे कार्य नेहमीच आमच्या सारख्या पिढीला प्रेरणा देणारे व दीपस्तंभासारखे राहिल.

सभापती महोदय, मी कोकण पदवीधर मतदारसंघातून निवडून आल्यानंतर माननीय श्री.दत्ताजी ताम्हाणे यांचा आशीर्वाद घेण्यासाठी त्यांच्याकडे गेलो होतो. त्यावेळी त्यांनी मला सांगितले की, "तू कोकण पदवीधर मतदारसंघातून निवडून आला असल्यामुळे कोकण विभागासाठी पहिले कार्य असले पाहिजे. परंतु विधिमंडळात आमदार म्हणून काम करताना महाराष्ट्रातील प्रत्येक कानाकोपऱ्यातील प्रश्नांना न्याय मिळवून दिला पाहिजेस आणि त्या माध्यमातून विधिमंडळात प्रश्न विचारले पाहिजेस. तुमच्या युवा पिढीकडून समाजाला अनेक अपेक्षा आहेत."

अॅड.निरंजन डावखरे.....

अशा या थोर ज्येष्ठ स्वातंत्र्य सेनानी व समाजवादी नेत्याचे सोमवार, दिनांक 7 एप्रिल, 2014 रोजी दुःखद निधन झाले. त्यांच्या दुःखद निधनाबद्दल मी त्यांना आदरांजली अर्पण करतो आणि माझे दोन शब्द संपवितो.

..4..

असुधारित प्रत / प्रसिद्धीसाठी नाही

श्री.वसंत डावखरे (उप सभापती) : सभापती महोदय, सभागृहाचे नेते व माननीय उप मुख्यमंत्री यांनी आदरणीय श्री.दत्ताजी ताम्हाणे यांच्या दुःखद निधनाबद्दलचा शोक प्रस्ताव मांडलेला आहे त्यावर माझे विचार मांडण्यासाठी मी उभा आहे.

सभापती महोदय, आदरणीय श्री.दत्ताजी ताम्हाणे आणि माझे फार पूर्वीपासून जवळचे संबंध होते. खरे म्हणजे आदरणीय श्री.दत्ताजी ताम्हाणे यांच्या अंगाखाद्यांवर खेळण्याचे भाग्य मला लाभले आहे. त्यांच्या संदर्भात जुन्या आठवणी सांगताना मला एक गोष्ट प्रकर्षाने सांगावीशी वाटते की, श्री.दत्ताजी ताम्हाणे गप्पा मारताना नेहमी सांगत की, " अरे, या वसंताला माझ्या अंगाखाद्यांवर खेळवले आहे." माझी आई भाजी विक्रीचा व्यवसाय करीत होती. वडील कामावर जायचे. त्यावेळी त्यांनी मला लहान असताना त्यांच्या अंगाखाद्यांवर खेळवले.

माझ्या आईचे दुःखद निधन झाल्यानंतर तिच्या दशक्रिया विधीला श्री.दत्ताजी ताम्हाणे माझ्या गावी आले होते आणि आमच्या सोबत दोन दिवस राहिले होते. श्री.दत्ताजी ताम्हाणे यांनी माझ्या आईच्या दुःखद प्रसंगी भाषण केले त्यावेळी त्यांनी या सर्व आठवणींना उजाळा दिला होता. त्यावेळी तेथे उपस्थित असलेली सर्व मंडळी भावनावश झाली होती. त्यांच्या भाषणानंतर कोणीही भाषण केले नाही.

सभापती महोदय, आदरणीय श्री.दत्ताजी ताम्हाणे यांचा जीवनालेख सर्वांना आदर्शवत आहे. शिवसेनेचे जिल्हा प्रमुख व माझे मित्र कै.आनंद दिघे तसेच श्री.अनंत तरे यांचे देखील श्री.दत्ताजी ताम्हाणे यांच्याशी जवळचे संबंध होते. ठाणे महानगरपालिकेतील ज्येष्ठ सदस्य श्री.दशरथ पाटील यांनी श्री.दत्ताजी ताम्हाणे यांची शेवटपर्यंत विचारपूस केली, देखभाल केली.

सभापती महोदय, आदरणीय श्री.दत्ताजी ताम्हाणे यांच्या कार्याचा सर्वांनी येथे परिचय करून दिला. ठाणे शहरातील बरेचसे कार्यकर्ते, समाजसेवक, राजकीय व्यक्ती या दत्ताजींच्या सहवासात आल्या एवढेच नव्हे तर त्यांचे जीवन दत्ताजींनी घडविले. अशा या थोर आणि सर्वांना आदर्श वाटणाऱ्या व्यक्तीचे ठाणे शहरात स्मारक करावे अशी मी सभागृहाच्या वतीने ठाणे महानगरपालिकेतील नगरसेवकांना, कार्यकर्त्यांना विनंती करतो. श्री.दत्ताजी ताम्हाणे यांच्या स्थाने एक आदर्श महाराष्ट्रात निर्माण झाला आहे, अशा थोर आदर्श व्यक्तीला माझी मानवंदना देतो. मी पुन्हा एकदा त्यांच्या पवित्र स्मृतीला अभिवादन करून माझे भाषण पूर्ण करतो.

यानंतर श्री.बोर्डे....

सभापती : सभागृहाचे नेते व राज्याचे उप मुख्यमंत्री श्री.अजितदादा पवार यांनी श्री.दत्तात्रय बाळकृष्ण ताम्हाणे, माजी विधानपरिषद सदस्य यांच्या दुःखद निधनाबद्दल शोक प्रस्ताव मांडलेला आहे. या प्रस्तावावर सन्माननीय विरोधी पक्ष नेते श्री.विनोद तावडे, उप सभापती श्री.वसंत डावखरे आणि अन्य सन्माननीय सदस्यांनी आपल्या भावना व्यक्त केल्या आहेत.

भारताच्या स्वातंत्र्य लढ्यामध्ये प्रखर लढा देणारा, गोवा मुक्ती संग्रामामध्ये अनेक स्वातंत्र्यवीरांच्या बरोबर सर्वस्वाचा त्याग करून त्यामध्ये उतरणारे, संयुक्त महाराष्ट्राच्या चळवळीमध्ये उतरून संयुक्त महाराष्ट्र झाला पाहिजे यासाठी निर्धाराने लढणारे अशा प्रकारचे एक वीर स्वर्गीय दत्ताजी ताम्हाणे होते. त्यांनी स्वातंत्र्य काळात स्वतःला समाजवादी चळवळीत झोकून दिले. थोर विचारवंत व समाजवादी नेते म्हणूनच ते सर्वांना परिचित होते. स्वर्गीय दत्ताजी ताम्हाणे हे 1957 मध्ये ठाणे मतदारसंघातून विधानसभेवर, तर 1968 मध्ये विधानपरिषदेवर निर्वाचित झाले होते. विधिमंडळाच्या माध्यमातून त्यांनी शेतकरी, शेतमजूर, कामगार, आदिवासी, गोरगरीब जनतेचे प्रश्न सोडविण्यासाठी महत्त्वपूर्ण योगदान दिले. अत्यंत कार्यक्षम, अभ्यासू लोकप्रतिनिधी अशीच त्यांची प्रतिमा होती. त्यांनी आयुष्यभर जबरदस्त ध्येयवाद जोपासला. सर्वसामान्य गोरगरीब समाज हा माझा केंद्रबिंदू आहे या पध्दतीने त्यांनी आपले आयुष्य गोरगरीब समाजातील सामान्य माणसांच्या हितासाठी जपले.

स्वर्गीय दत्ताजी ताम्हाणे यांच्या शंभराव्या वर्षातील पदार्पणाच्या दिवशी त्यांना आपुलकीने, आदराने आम्ही सर्वांनी विनंती केली आणि त्यांना विधिमंडळात निमंत्रित केले. ज्यावेळी ते माझ्या दालनात आले त्यावेळी काही क्षण त्यांच्याबरोबर राहण्याची आम्हा सर्वांना संधी मिळाली. त्यावेळी सुध्दा राजकीय विचार असोत, सामाजिक असोत किंवा समाजाच्या जडणघडणीबाबतचे असोत, अत्यंत स्पष्टपणे विचार मांडणारे ते ज्येष्ठ स्वातंत्र्यसैनिक आणि स्वातंत्र्यसेनानी होते.

त्यांचे दिनांक 7 एप्रिल, 2014 रोजी दुःखद निधन झाले. ते आज आपल्यातून दुर्दैवाने निघून गेले आहेत. सन्माननीय उप सभापती श्री.वसंत डावखरे यांनी ठाणे शहरात स्वर्गीय दत्ताजी ताम्हाणे यांचे उत्कृष्ट स्मारक व्हावे अशी अपेक्षा व्यक्त केली आहे. मी दोन्ही सभागृहाचे नेते आणि सन्माननीय सदस्य यांच्याबरोबर चर्चा करून स्वर्गीय दत्ताजी ताम्हाणे यांच्यासारख्या आदर्श

..2..

सभापती....

व्यक्तिमत्त्वाचे एखादे चिरंतन स्मारक होईल काय या बाबत जरूर विचार करीन आणि त्या दृष्टीने जरूर निर्णय घेण्यात येईल.

आता सन्माननीय सदस्यांनी दोन मिनिटे उभे राहून शोक प्रस्ताव संमत करावा, अशी माझी त्यांना विनंती आहे.

(सदस्य उभे राहतात.)

सदस्यांनी खाली बसावे.

शोक प्रस्ताव संमत करण्यात आला आहे. प्रस्तावाची एक प्रत शोकाकुल कुटुंबीयाकडे पाठविण्यात येईल.

सभापुढील काम संपलेले आहे. सभागृहाची बैठक आता स्थगित होत आहे. सभागृहाची बैठक उद्या मंगळवार, दि. 3 जून, 2014 रोजी सकाळी 11.00 वाजता पुन्हा भरेल.

(सभागृहाची बैठक दुपारी 1 वाजून 13 मिनिटांपास, मंगळवार, दि. 3

जून, 2014 रोजीच्या सकाळी 11.00 वाजेपर्यंत स्थगित झाली)

असुधारित प्रत